

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Кафедра світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

ДО ЗАХИСТУ
завідувач кафедри світової
політики, дипломатії та
туристичного бізнесу
доц. Парфіненко А.Ю.

Кваліфікаційна робота бакалавра

на тему: «Зовнішньополітичні пріоритети Республіки Куба в
сучасному світі»

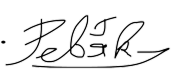
Виконав: студент 4 курсу групи УК-41
спеціальності 291 «Міжнародні
відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії»

Скульський Дмитро Володимирович

_____
(прізвище та ініціали)

Керівник: к.екон.н., доц. Сідоров М.В.

_____
(прізвище та ініціали)

Рецензент: к.екон.н., доц. Ревякін Г.В.

_____
(прізвище та ініціали)

Підсумкова оцінка:

за національною шкалою: _____

кількість балів: _____

Голова Екзаменаційної комісії:

_____
(підпис)

Велієв Фаріз Тейюб огли

_____
(прізвище та ініціали)

Харків – 2025 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Інститут Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

Кафедра світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

Рівень вищої освіти (освітньо-кваліфікаційний рівень) перший (бакалаврський)

Напрямок підготовки

Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувач кафедри
світової політики, дипломатії та
туристичного бізнесу
Доц. Парфіненко А.Ю.

“ _____ ” _____ 2025 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ БАКАЛАВРСЬКУ РОБОТУ (ПРОЄКТ)

Скульського Дмитра Володимировича

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

1. Тема роботи «Зовнішньополітичні пріоритети Республіки Куба в сучасному світі»

керівник роботи Сідоров Михайло Вадимович к.екон.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від «02».05.2025 № 4001-5/869

2. Строк подання студентом роботи 20.05.2025 р.

2. Перелік питань, які потрібно розробити

Вивчити сучасний стан досліджень зовнішньої політики Куби в міжнародній політичній літературі; дослідити понятійно-категоріальний апарат дослідження; визначити історичні передумови формування Куби як геополітичного суб'єкта на міжнародній арені; розглянути соціально-економічний та політичний профіль Республіки Куба; надати

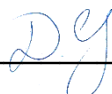
характеристику сучасних геополітичних проблем Куби; проаналізувати міжнародні відносини Куби з глобальними геополітичними гравцям; виявити перспективи співробітництва України та Куби.

4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи
	Розділ 1. Історико-теоретичні аспекти дослідження формування зовнішньої політики республіки куба
	Розділ 2. Аналіз пріоритетних напрямків зовнішньої політики куби

5. Дата видачі завдання 03.12.2024 р.

Студент
Скульський

_____

підпис

Д. В.

ініціали, прізвище

Керівник роботи

_____

підпис

М. В. Сідоров

ініціали, прізвищ

АНОТАЦІЯ

Скульський Д. В. Зовнішньополітичні пріоритети Республіки Куба в сучасному світі.

Робота присвячена дослідженню зовнішньополітичних пріоритетів Республіки Куба в сучасному світі як унікального геополітичного суб'єкта. Застосовано методи класифікації, аналізу літератури, історичний, порівняльний та структурно-функціональний аналіз. Розкрито історичні передумови формування зовнішньої політики Куби, включаючи вплив колоніалізму, американського неокolonіалізму та Радянського Союзу, а також її сучасний соціально-економічний та політичний профіль.

Проаналізовано ключові геополітичні проблеми Куби, зокрема тривале ембарго США та зростаючу залежність від Росії та Китаю. Висвітлено міжнародні відносини Куби з глобальними гравцями, її роль у регіональній безпеці та активне використання інструментів «м'якої сили». Окрему увагу приділено відносинам з Україною, відзначивши історичні гуманітарні зв'язки та їх крах через проросійську позицію Гавани.

Результати висвітлюють складність адаптації кубинської моделі до сучасних реалій та вплив її зовнішньополітичних виборів на міжнародну позицію та регіональну динаміку.

ANNOTATION

Skulskyi D. V. Foreign policy priorities of the Republic of Cuba in the modern world.

The work is devoted to the study of the foreign policy priorities of the Republic of Cuba in the modern world as a unique geopolitical subject. Methods of classification, literature analysis, historical, comparative, and structural-functional analysis were applied. The historical prerequisites for the formation of Cuba's foreign policy are revealed, including the influence of colonialism, American neo-colonialism, and the Soviet Union, as well as its current socio-economic and political profile.

Key geopolitical problems of Cuba are analyzed, in particular, the long-standing US embargo and growing dependence on Russia and China. Cuba's international relations with global players, its role in regional security, and the active use of "soft power" tools are highlighted. Special attention is paid to relations with Ukraine, noting historical humanitarian ties and their collapse due to Havana's pro-Russian stance.

The results highlight the complexity of adapting the Cuban model to modern realities and the influence of its foreign policy choices on its international position and regional dynamics.

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Історико-теоретичні аспекти дослідження формування зовнішньої політики республіки куба	7
1.1. Сучасний стан досліджень зовнішньої політики Куби в міжнародній політичній літературі.....	7
1.2. Понятійно-категоріальний апарат дослідження.....	9
1.3. Історичні передумови формування Куби як геополітичного суб'єкта на міжнародній арені.....	12
1.4. Соціально-економічний та політичний профіль Республіки Куба.....	18
Розділ 2. Аналіз пріоритетних напрямків зовнішньої політики куби	25
2.1. Характеристика сучасних геополітичних проблем Куби.....	25
2.2. Міжнародні відносини Куби з глобальними геополітичними гравцям..	35
2.3. Перспективи співробітництва України та Куби.....	45
Висновки	54
Список використаних джерел	57
Додатки	70

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Зовнішньополітичні пріоритети кожної держави є відображенням її фундаментальних національних інтересів, стратегічних цілей та загального бачення її ролі та місця у складній системі міжнародних відносин. Ці пріоритети слугують своєрідним компасом, що допомагає країнам орієнтуватися у мінливому глобальному середовищі та ефективно розподіляти наявні, часто обмежені, ресурси для досягнення поставлених зовнішньополітичних завдань. У сучасному світі, який характеризується глибокими трансформаціями, зростанням взаємозалежності та появою нових глобальних викликів, чітке визначення та послідовна реалізація зовнішньополітичних пріоритетів набуває особливої ваги для забезпечення національної безпеки, економічного процвітання та зміцнення міжнародного авторитету кожної держави.

Актуальність дослідження зовнішньополітичних пріоритетів Республіки Куба в сучасному світі зумовлена низкою важливих факторів, включаючи необхідність розуміння її поведінки в умовах зростаючої глобальної нестабільності та конкуренції великих держав. Дослідження дозволяє зрозуміти підходи Куби до вирішення глобальних викликів, таких як зміна клімату чи пандемії, та оцінити її внесок у міжнародні зусилля. Крім того, активна участь Куби в регіональних інтеграційних об'єднаннях робить її зовнішньополітичний курс значущим для розуміння динаміки в Латинській Америці та Карибському басейні, а її досвід, зокрема в медичній дипломатії, може бути корисним для інших малих держав. Нарешті, позиція Куби щодо міжнародних конфліктів, таких як війна в Україні, важлива для аналізу регіональних поглядів та загальної міжнародної ситуації.

Ступінь наукової розробленості проблеми. Протягом останніх десятиліть зовнішня політика Куби стала предметом численних досліджень у

сфері міжнародних відносин. Значна частина наукових праць присвячена аналізу взаємин між Кубою та США, зокрема політиці ізоляції, дипломатичному протистоянню та спробам нормалізації. Зазначена тематика висвітлюється в роботах Скляренко О. [9], який досліджує історичні етапи та еволюцію підходів США до Куби впродовж 1950–1990-х рр., а також у публікаціях Романюк Н. [8], Калюш І. [8], Вакарчука К. [6; 18] та Ткача А. [10], які аналізують політику санкцій, дипломатичні зрушення та циклічність двосторонніх відносин. Поглиблення співпраці Куби з Китайською Народною Республікою вивчається у працях Мао Сянліна [12], А. Хірна [12] та Лю Вейгуана [12], які акцентують увагу на соціалістичній солідарності, стратегічному партнерстві та трансфері технологій. Регіональну політику Куби, включаючи участь у механізмах інтеграції та міжнародних організаціях, досліджують Х. Палоп [132] і П. Глейзес [87]. Водночас європейський напрям у зовнішній політиці Гавани розкривається у роботах Сюзанни Гратіус [88], яка простежує трансформацію відносин між Кубою та ЄС у контексті зміни політики з умовної на інклюзивну.

Попри наявність ґрунтовних досліджень, залишається потреба в узагальнюючому аналізі сучасних зовнішньополітичних пріоритетів Куби, який би враховував не лише зовнішні вектори, а й вплив внутрішньої соціально-економічної трансформації, глобальних викликів та регіональних загроз. Особливої актуальності набуває вивчення змін зовнішньополітичного курсу Куби в умовах зростання геополітичної конкуренції, посилення співпраці з Китаєм та Росією, а також її позиціонування у постбіполярному світі.

Об'єкт дослідження – зовнішньополітична діяльність Республіки Куба як складова її участі в сучасних міжнародних відносинах.

Предмет дослідження – напрями міжнародної діяльності Куби.

Мета роботи – проведення комплексного аналізу зовнішньополітичних пріоритетів Республіки Куба на сучасному етапі.

Для досягнення мети передбачається вирішення таких *завдань*:

- вивчити сучасний стан досліджень зовнішньої політики Куби в міжнародній політичній літературі;
- дослідити понятійно-категоріальний апарат дослідження;
- описати історичні передумови формування Куби як геополітичного суб'єкта на міжнародній арені;
- розглянути соціально-економічний та політичний профіль Республіки Куба;
- надати характеристику сучасних геополітичних проблем Куби;
- проаналізувати міжнародні відносини Куби з глобальними геополітичними гравцям;
- визначити перспективи співробітництва України та Куби.

Методологія дослідження. У процесі дослідження будуть використані наступні методи наукових досліджень: класифікація та аналіз літератури з обраної тематики; історичний метод; порівняльний метод; метод структурно-функціонального аналізу.

Інформаційну базу дослідження становили Конституція Республіки Куба, офіційні заяви та виступи керівництва Республіки Куба, зокрема Міністерства закордонних справ, а також офіційні публікації міжнародних організацій, таких як Організація Об'єднаних Націй, Співтовариство держав Латинської Америки та Карибського басейну та Боліваріанський альянс для народів нашої Америки. У роботі використано аналітичні матеріали та статистичні дані міжнародних інституцій, а також матеріали наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних авторів, присвячених проблемам зовнішньої політики Куби, також залучено статті з профільних видань та інтернет-ресурси, що висвітлюють міжнародні відносини та геополітичні процеси.

Робота складається зі вступу, 2 розділів, висновків; містить 57 сторінок тексту, 3 рисунка, 3 таблиці, 8 додатків. Список джерел включає 15 найменувань літератури, 123 електронних публікації.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРИКО-ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ РЕСПУБЛІКИ КУБА

1.1. Сучасний стан досліджень зовнішньої політики Куби в міжнародній політичній літературі

Сучасні дослідження зовнішньої політики Куби в міжнародній науковій літературі відображають її роль як «малої держави», яка, незважаючи на обмежені ресурси, зберігає вплив завдяки стратегічним альянсам, культурній дипломатії та активній участі в регіональних ініціативах. Аналізуючи роботи українських та іноземних дослідників, можна виокремити кілька ключових напрямів, які домінують у науковому дискурсі.

Дослідники вивчають періоди потепління та похолодання у відносинах між двома країнами, намагаючись з'ясувати, які фактори сприяють зміні політичного курсу Вашингтона. Особлива увага приділяється аналізу ролі кубинської діаспори у США та її впливу на формування політики щодо Куби. Її політична вага, фінансові можливості та організаційна структура роблять її значним гравцем у внутрішньополітичних дебатах США щодо Куби. Дослідження також розглядають, як різні адміністрації США, від республіканських до демократичних, формували свою політику щодо Куби, і як ці зміни впливали на двосторонні відносини. Крім того, досліджуються наслідки посилення санкцій з боку США, їхній вплив на економіку Куби та рівень життя населення. Ці санкції, що включають обмеження на торгівлю, інвестиції та фінансові операції, мають далекосяжні наслідки для економічного розвитку Куби, її здатності отримувати доступ до міжнародних ринків та задовольняти основні потреби населення.

Окрім відносин зі США та країнами Латинської Америки, дослідження також охоплюють відносини Куби з іншими великими гравцями. Сянлін та Вейгуан, Йорданов аналізують відносини Куби з Європейським Союзом, Китаєм та колишнім Радянським Союзом. Аналізуються мотиви та характер цих відносин, їхній вплив на економічний та політичний розвиток Куби. Дослідники вивчають розширення економічних зв'язків Куби з Китаєм, включаючи торгівлю, інвестиції та фінансову допомогу. Китай став одним з найбільших торговельних партнерів Куби, забезпечуючи її кредитами та інвестиціями в ключові сектори економіки. Аналізуються також відносини Куби з Європейським Союзом, включаючи політичний діалог, економічну співпрацю та гуманітарну допомогу. ЄС є важливим джерелом іноземної допомоги для Куби, сприяючи її економічному розвитку та соціальним реформам [11; 12; 15].

В умовах економічних труднощів Куба активно розвиває економічну дипломатію з метою залучення інвестицій та розширення торговельних зв'язків. Моралес і Бланко вивчають стратегії Куби щодо диверсифікації економічних партнерів, залучення іноземних інвестицій та адаптації до змін в міжнародній економічній системі. Аналізуються конкретні заходи, вжиті Кубою для стимулювання економічного зростання, такі як створення спеціальних економічних зон, реформи у сільському господарстві та розвиток туристичну інфраструктуру. Спеціальні економічні зони, такі як зона розвитку Маріель, мають на меті залучити іноземні інвестиції, сприяти передачі технологій та створити нові робочі місця. Реформи в сільському господарстві спрямовані на підвищення продуктивності, забезпечення продовольчої безпеки та зменшення залежності від імпорту продовольства. Розвиток туристичної інфраструктури є ключовим пріоритетом для Куби, оскільки туризм є важливим джерелом іноземної валюти. Крім того, досліджуються виклики, з якими стикається Куба у

своїй економічній дипломатії, включаючи вплив санкцій США, внутрішні економічні проблеми та конкуренцію з іншими країнами регіону [13; 14].

Міграційна криза, економічні проблеми та політичні реформи на Кубі є важливими факторами, що впливають на її зовнішньополітичний курс. Дослідження аналізують, як ці виклики формують пріоритети зовнішньої політики Куби, її відносини з іншими країнами та її позицію на міжнародній арені. Розглядаються причини міграційної кризи, її масштаби та наслідки для кубинського суспільства. Економічні труднощі, включаючи нестачу продовольства, перебої з електропостачанням та низькі зарплати, є основною причиною міграції кубинців. Масштаби міграції значні, і вона призводить до втрати кваліфікованої робочої сили та посилює тиск на соціальні служби. Аналізуються також економічні реформи, запроваджені на Кубі, їхній вплив на політичну систему та відносини з іншими країнами. Ці реформи, спрямовані на лібералізацію економіки та залучення іноземних інвестицій, мають значний вплив на розподіл влади, роль держави та відносини Куби з міжнародними фінансовими інститутами.

Дослідження зовнішньої політики Куби є динамічною та багатогранною сферою. Вони охоплюють широкий спектр тем, від історичних аспектів до сучасних викликів і можливостей. Аналіз базується на різноманітних джерелах, включаючи офіційні документи, наукові публікації та звіти міжнародних організацій. Сучасні дослідження наголошують на важливості розуміння зовнішньої політики Куби для з'ясування регіональної динаміки та глобальних політичних процесів. Вони підкреслюють, що зовнішня політика Куби формується під впливом складної взаємодії внутрішніх та зовнішніх факторів, включаючи історичну спадщину, геополітичне положення, економічні потреби та внутрішні політичні процеси. Майбутні дослідження, ймовірно, зосереджуватимуться на таких питаннях, як вплив зміни керівництва на Кубі на її зовнішню політику, роль нових технологій у формуванні міжнародних відносин Куби

та наслідки посилення глобальної конкуренції між великими державами для Куби.

1.2. Понятійно-категоріальний апарат дослідження

Зовнішньополітичні пріоритети Республіки Куба, сформовані тривалою боротьбою за незалежність, революцією 1959 р. та протистоянням зі США, відображають її національні інтереси та стратегічні цілі. Сьогодні вони спрямовані на збереження суверенітету, подолання наслідків економічного ембарго, диверсифікацію міжнародних зв'язків та просування власної моделі розвитку. Ці пріоритети виводяться з офіційних заяв МЗС Куби, виступів на міжнародних форумах (ООН, СЕЛАК, АЛБА) та програмних документів Комуністичної партії. Індикаторами їх вимірювання є географічні та тематичні напрямки дипломатичної активності, обсяги зовнішньої торгівлі, позиція в міжнародних організаціях, укладені угоди та масштаби програм «м'якої сили» (медична, освітня, культурна дипломатія).

Республіка Куба – це острівна держава в Північній частині Карибського моря, яка є соціалістичною республікою під керівництвом Комуністичної партії. Її історичний шлях від колонії до соціалістичної держави сформував її унікальну ідентичність та місце у світовій політиці. Сьогодні Куба продовжує відігравати важливу, хоч і суперечливу, роль у регіоні та на міжнародній арені. Основним документом, що закріплює її політичний устрій та принципи зовнішньої політики, є Конституція Республіки Куба 2019 р. Для характеристики Куби як суб'єкта міжнародних відносин використовуються демографічні показники (чисельність населення, народжуваність, міграція), макроекономічні показники (ВВП, інфляція, структура економіки), аналіз політичної системи

(однопартійність, рівень громадянських свобод) та її географічне положення [4].

Міжнародні відносини – це сукупність взаємодій між державами та іншими акторами світової політики. Вони є сферою реалізації зовнішньополітичних пріоритетів Куби. Сьогодні Куба активно взаємодіє з різними акторами для досягнення своїх цілей. Міжнародні відносини регулюються Статутом ООН, міжнародними договорами та угодами, а також двосторонніми та багатосторонніми документами. Індикаторами їх вимірювання є дипломатичні контакти, укладені угоди, участь у міжнародних форумах, торговельні потоки, інвестиції та культурні обміни [11; 58].

Для глибшого розуміння зовнішньополітичних пріоритетів Куби необхідно також розглянути пов'язані терміни.

Геополітичний суб'єкт – це актор міжнародних відносин, що має здатність формулювати та реалізовувати власні національні інтереси на міжнародній арені, впливаючи на регіональні та глобальні процеси. У контексті Куби це означає її здатність діяти незалежно, попри зовнішній тиск та обмежені ресурси, що є результатом тривалої боротьби за суверенітет.

Неоколоніалізм – це система прихованого економічного та політичного панування більш сильних держав над формально незалежними країнами. Крім того, для Куби період Неоколоніальної Республіки під сильним впливом США є ключовим історичним досвідом, що сформував її антиімперіалістичну риторику та прагнення до повного суверенітету [8 с.139].

Кубинська революція 1959 року – це ключова подія, що поклала початок соціалістичним перетворенням, конфронтації зі США та орієнтації на СРСР, і є основою сучасної кубинської ідентичності та зовнішньополітичного курсу [28].

Карибська криза – це найнебезпечніший момент Холодної війни, який став апогеєм радянсько-кубинського союзу та характеризувався напруженим політичним, дипломатичним та військовим протистоянням між США та СРСР [9 с. 87].

Економічне ембарго США проти Куби – це комплекс економічних та фінансових обмежень, запроваджених США, що є головним фактором, який обмежує економічний розвиток Куби та впливає на її зовнішню політику [84].

М'яка сила – це здатність держави досягати бажаних результатів через привабливість своєї культури, цінностей та зовнішньої політики. Куба активно використовує інструменти «м'якої сили» для проектування позитивного іміджу та зміцнення свого впливу [137].

Медична дипломатія – це використання медичних ресурсів як інструменту зовнішньої політики. Важливо зазначити, що Куба має тривалу історію медичної дипломатії, що стала одним із найуспішніших інструментів її «м'якої сили» [94].

Багатосторонність – це система міжнародних відносин, яка ґрунтується на співпраці між державами, часто в рамках міжнародних організацій. Відмітимо, що Куба послідовно виступає на підтримку багатосторонності [11; 45].

Суверенітет – це верховенство державної влади на власній території та незалежність у міжнародних відносинах. Для Куби боротьба за повний суверенітет є центральним елементом її історії [4].

Національні інтереси – це сукупність потреб та цілей держави, реалізація яких забезпечує її безпеку, процвітання та розвиток. Зовнішньополітичні пріоритети Куби є відображенням її національних інтересів [4].

Регіональна інтеграція – це процес зближення та співпраці держав у певному регіоні. Куба бере активну участь у регіональних інтеграційних об'єднаннях [3; 5].

Авторитаризм – це форма політичного режиму, що характеризується значною концентрацією влади. Політичний режим на Кубі часто класифікується як авторитарний [63].

Економічна криза – це значне та тривале погіршення економічних показників країни. Куба переживає глибоку економічну кризу [97].

Санкції – це обмежувальні заходи, що запроваджуються державами. Санкції США проти Куби є ключовим зовнішнім фактором [3 с. 3].

Гегемонія – це домінування однієї держави або групи держав у системі міжнародних відносин. Куба послідовно критикує "гегемонію" США [130; 131].

Представлений понятійно-категоріальний апарат охоплює ключові терміни та пов'язані з ними поняття, необхідні для комплексного аналізу зовнішньополітичних пріоритетів Республіки Куба в сучасному світі на основі наданого файлу. Визначення, походження, сучасне значення та індикатори вимірювання цих понять створюють необхідну теоретичну базу для проведення дослідження та розуміння складного комплексу факторів, що впливають на зовнішню політику Куби.

1.3. Історичні передумови формування Куби як геополітичного суб'єкта на міжнародній арені

Поняття «геополітичний суб'єкт» по відношенню до Куби означає здатність формулювати власні національні інтереси та реалізовувати незалежну зовнішню політику, впливаючи на регіональні та глобальні процеси попри потужний зовнішній тиск та внутрішні обмеження. Історія Куби є унікальним прикладом формування такої суб'єктності в умовах боротьби проти зовнішнього домінування – спочатку іспанського колоніалізму, потім американського неокolonіалізму та впливу Радянського Союзу. Шлях Куби до утвердження себе як самостійного актора був складним і суперечливим.

Письмова історія Куби починається з прибуття Христофора Колумба у 1492 р. У 1510 р. Дієго Веласкес завоював острів, встановивши іспанське колоніальне панування, що тривало майже чотири століття. Це призвело до катастрофічних наслідків для корінного населення, яке майже повністю зникло до середини XVI століття через жорстоку експлуатацію [121; 81].

Перша значна спроба Куби отримати незалежність розпочалася 10 жовтня 1868 р. з повстання під проводом Карлоса Мануеля де Сеспедеса. Повстанці сформували уряд і прийняли першу конституцію Кубинської республіки у квітні 1869 р. Хоча війна не принесла повної незалежності (повстанці підписали Санхонський пакт у 1878 р.), вона посилила національну свідомість і змусила Іспанію скасувати рабство у 1886 р. [105; 93].

Невдача Десятилітньої війни не зупинила визвольний рух. Завдяки зусиллям Хосе Марті та Кубинської революційної партії, 24 лютого 1895 р. спалахнуло нове повстання, відоме як остання Війна за незалежність. Попри загибель Марті того ж року, повстання швидко набирало обертів, і повстанська армія контролювала значну частину острова до кінця 1897 р., змусивши Іспанію вдатися до жорстокого терору [70; 82; 73].

У 1898 р. Сполучені Штати втрутилися в конфлікт, використавши вибух крейсера «Мейн» як привід. У квітні 1898 р. США оголосили війну Іспанії, яка завершилася в грудні підписанням Паризького мирного договору. За його умовами, Іспанія відмовилася від Куби, а також передала США Пуерто-Ріко, Гуам та Філіппіни. Після перемоги США встановили на Кубі військову адміністрацію, яка діяла з 1899 по 1902 рр. [8, с. 139; 19].

Період кубинської історії з 1902 по 1959 рр. характеризується як епоха Неоколоніальної Республіки. Формально незалежна Куба опинилася під сильним політичним та економічним впливом США, закріпленим Поправкою Платта. Це породжувало хронічну нестабільність, часті політичні кризи та військові перевороти. Право США на інтервенцію активно використовувалося, що проявлялося у періодичних окупаціях (як у

1906-1909 рр.), постійній політичній боротьбі, корупції та загрозах втручання США [8, с. 139; 72].

Ця політична нестабільність була не лише внутрішньою проблемою, але й наслідком та інструментом неокolonіального контролю. Відсутність реальної політичної конкуренції, підзвітності влади народу та постійна загроза зовнішнього втручання гальмували розвиток стійких демократичних інститутів, роблячи Кубу вразливою до авторитаризму та диктатур.

На тлі нестабільності утвердилися авторитарні режими. У 1925 р. до влади прийшов генерал Херардо Мачадо. Він був повалений у 1933 р. Ключову роль у 1933 р. відіграв Фульхенсіо Батіста, який став впливовою фігурою. У 1940-1944 рр. він був обраний президентом. У 1952 році Батіста здійснив другий переворот, встановивши жорстоку військову диктатуру, за час якої загинули тисячі людей. Режим спирався на підтримку США та мав зв'язки з американською організованою злочинністю. Період неокolonіальної республіки викликав глибоке розчарування через втручання США, експлуатацію, корупцію та диктатури, створюючи відчуття обмеженості реального суверенітету [28; 115; 117].

Період неокolonіальної республіки, незважаючи на формальну незалежність, був часом глибокого розчарування для багатьох кубинців. Постійне втручання США у внутрішні справи, економічна експлуатація американськими компаніями, політична нестабільність та корупція місцевих еліт, а також жорстокі диктаторські режими Мачадо та Батісти – все це створювало відчуття приниження національної гідності та обмеженості реального суверенітету.

Кубинська революція виникла внаслідок глибоких суперечностей: диктатури Батісти, залежності від США, соціальної нерівності, бідності та корупції. Збройна боротьба почалася з невдалого штурму казарм Монкада 26 липня 1953 року під керівництвом Фіделя Кастро. Ця подія, попри провал, стала символічною, а промова Кастро «Історія мене виправдає»

програмною, – давши назву «Руху 26 липня». Після амністії у 1955 році Кастро та його соратники, до яких приєднався Че Гевара, емігрували до Мексики для підготовки. У грудні 1956 року вони висадилися на Кубі з яхти «Гранма», розпочавши партизанську війну. До 1958 року повстанська армія досягла значних успіхів, змусивши Батісту втекти з Куби 1 січня 1959 року. Повстанці увійшли до Гавани, а 8 січня тріумфально прибув Фідель Кастро. Варто відмітити, що ця перемога ознаменувала початок глибоких перетворень, і вже в лютому 1959 року Кастро очолив уряд, консолідуючи владу [83; 115; 19; 28].

Новий уряд розпочав радикальні реформи, спрямовані на ліквідацію залежності від США та покращення життя. Прийнято закон про аграрну реформу (травень 1959), ліквідовано велике землеволодіння, землі передано селянам/державі. У 1959-1960 рр. проведено широкомасштабну націоналізацію ключових галузей та підприємств, що належали американському капіталу [28; 8, с. 140; 115].

Реформи викликали негативну реакцію США, які розглядали їх як загрозу. У жовтні 1960 р. США запровадили повне торговельне ембарго, яке діє й донині. У січні 1961 р. США розірвали дипломатичні відносини з Кубою. Кульмінацією конфронтації стала спроба повалення режиму Кастро силою. У квітні 1961 р. за підтримки ЦРУ США в Затоці Свиней висадився десант кубинських емігрантів-контрреволюціонерів (додаток А).

Однак операція була погано підготовлена і зазнала нищівної поразки від кубинських збройних сил та народної міліції. Провал висадки в Затоці Свиней зміцнив позиції Фіделя Кастро всередині країни та остаточно підштовхнув його до зближення з Радянським Союзом [115; 34].

Кубинська революція 1959 р. була значно більшою, ніж просто зміна політичного режиму. Вона поклала край неоколоніальній залежності Куби від США та започаткувала спробу побудови альтернативної соціально-економічної моделі. Радикальні реформи та неминуча конфронтація зі Сполученими Штатами змусили Кубу шукати нового

сильного союзника. Вибір на користь соціалізму та союзу з СРСР кардинально змінив геополітичну орієнтацію країни. Куба перетворилася з американського протекторату на важливий форпост соціалістичного табору в Західній півкулі та активного, хоч і залежного, гравця на арені Холодної війни.

Протягом наступних трьох десятиліть Куба стала найважливішим союзником СРСР у Західній півкулі. Москва надавала Гавані масштабну економічну допомогу. Ця допомога дозволяла кубинській економіці функціонувати в умовах американського ембарго та фінансувати амбітні соціальні програми. У 1972 р. Куба стала повноправним членом Ради Економічної Взаємодопомоги (РЕВ) [42; 123; 52].

Апогеєм радянсько-кубинського союзу та найнебезпечнішим моментом Холодної війни стала Карибська криза в жовтні 1962 р. Радянське керівництво на чолі з Микитою Хрущовим, таємно запропонувало розмістити на острові радянські балістичні ракети середньої дальності з ядерними боєголовками (додаток Б).

Кубинське керівництво на чолі з Фіделем Кастро погодилося на цю пропозицію. Ця інформація викликала шок у Вашингтоні. Президент Джон Кеннеді розглядав різні варіанти відповіді. Зрештою, було прийнято рішення запровадити морську блокаду острова, щоб не допустити подальшого постачання радянської зброї, та вимагати негайного демонтажу і виведення вже розміщених ракет [52].

Протягом тринадцяти днів тривало надзвичайно напружене політичне, дипломатичне та військове протистояння між США та СРСР. Фідель Кастро займав надзвичайно жорстку позицію. У листі до Хрущова 26 жовтня він закликав радянське керівництво бути готовим завдати превентивного ядерного удару по США у випадку нападу на Кубу [113].

Однак вирішення кризи відбулося без прямої участі Куби. Радянський Союз погодився вивести свої ракети з острова під контролем ООН. Натомість США публічно пообіцяли не вторгтися на Кубу та таємно

домовилися вивести свої ракети «Юпітер» з Туреччини та Італії. Фідель Кастро дізнався про цю угоду постфактум, що викликало його глибоке обурення та відчуття зради з боку радянського союзника. Цей епізод на деякий час охолодив радянсько-кубинські відносини [9, с. 86; 79].

Карибська криза стала поворотним пунктом Холодної війни. Для Куби криза мала подвійне значення. З одного боку, вона підкреслила її нову стратегічну важливість. З іншого боку, вона болісно продемонструвала межі її геополітичної суб'єктності: ключові рішення, що стосувалися її долі, приймалися наддержавами без її участі. Прагнення Куби до самостійної ролі стало ще більш вираженим після цієї кризи.

Яскравим проявом геополітичної суб'єктності Куби стала її активна політика підтримки лівих та національно-визвольних рухів у країнах «третього світу», відома як «революційний інтернаціоналізм». Ця політика ґрунтувалася на ідеології антиімперіалістичної боротьби та прагматичних розрахунках – ослаблення впливу США та зміцнення власних позицій [124].

У 1960-х рр. Куба підтримувала партизанські рухи у Латинській Америці, що часто відрізнялося від обережнішої лінії СРСР. З середини 1970-х рр. основний фокус перемістився до Африки. Найбільш масштабною стала військова інтервенція Куби в Анголі, де кубинські війська відіграли вирішальну роль і залишалися до 1991 р. Куба також брала участь у війні в Ефіопії та надавала військову допомогу іншим рухам. Окрім військової, Куба здійснювала масштабні гуманітарні програми, направляючи тисячі лікарів та вчителів [75; 52; 87; 124].

Активна зовнішня політика Куби була унікальним феноменом для невеликої країни. Вона дозволила Гавані відігравати роль, значно вагомішу за її економічний потенціал, позиціонуючи себе як безкорисливого союзника народів, що борються за свободу, та лідера антиімперіалістичного руху. Ця політика принесла Кубі значний міжнародний престиж. Однак вона вимагала величезного напруження

ресурсів і була б неможливою без масивної економічної та військової підтримки з боку СРСР [124].

Важливим інструментом реалізації геополітичних амбіцій Куби та майданчиком для просування її зовнішньополітичних цілей став Рух неприєднання (РН). Рух об'єднував країни, що прагнули проводити незалежну зовнішню політику, не приєднуючись до військово-політичних блоків. Для Куби, яка перебувала в стані конфронтації зі США та шукала шляхів подолання міжнародної ізоляції, РН став важливим форумом для пошуку союзників та просування своєї антиімперіалістичної позиції. Фідель Кастро прагнув перетворити РН на більш радикальну антизахідну силу. В 1979 р. Фідель Кастро був обраний головою Руху. Однак тісний союз Куби з Радянським Союзом створював постійну напругу всередині РН, оскільки суперечив самому принципу неприєднання [52; 104].

Отже, історичний шлях Куби до формування геополітичної суб'єктності був складним, визначеним боротьбою між зовнішнім контролем та прагненням до самовизначення. Суб'єктність Куби завжди була обмеженою (Іспанія, США, СРСР), але не статичною. Куба неодноразово демонструвала здатність кидати виклик домінуючим силам та відігравати вагомійшу роль на міжнародній арені, ніж передбачали її розміри та економічний потенціал.

1.4. Соціально-економічний та політичний профіль Республіки Куба

Республіка Куба, острівна держава, розташована в північній частині Карибського моря на перетині важливих морських та повітряних шляхів Атлантики, займає унікальне місце в геополітичному ландшафті Західної півкулі. Як перша соціалістична держава в регіоні, Куба протягом десятиліть відіграла значну роль у міжнародних відносинах, особливо під час Холодної війни. Неофіційно відома як «Острів Свободи» з 1959 р., країна пройшла шлях від іспанської колонії та американського

протекторату до соціалістичної республіки під керівництвом Комуністичної партії.

Сьогодні Куба стикається зі складними викликами. Країна переживає глибоку соціально-економічну кризу, посилену пандемією COVID-19, тривалим економічним ембарго з боку США та внутрішніми проблемами. Це ставить під сумнів стійкість її моделі розвитку, але водночас стимулює поступові перетворення: запровадження ринкових елементів та заохочення приватного сектору в плановій економіці. Політична система, хоча й зберігає однопартійну структуру, зазнала змін із прийняттям нової Конституції у 2019 р. та передачею влади новому поколінню лідерів.

Станом на 2023-2024 рр., населення Куби оцінюється в діапазоні 10-11,4 млн осіб. (додаток В). Невтішною залишається демографічна ситуація на Кубі, яка характеризується дуже низьким приростом населення, який останніми роками став від'ємним або близьким до нуля. У 2024 р. річний приріст оцінювався в 0.14%. Природний приріст також низький або від'ємний, з низьким рівнем народжуваності (9,9‰) та відносно низькою смертністю (7,72‰). Коефіцієнт фертильності становить 1,47 дитини на жінку, що значно нижче рівня відтворення [103; 102; 101].

Еміграція відіграє значну роль, посилюючи демографічні проблеми. Останніми роками спостерігається суттєве зростання міграційного відтоку, який, за деякими оцінками, міг сягнути 1,8 млн осіб до кінця 2023 р. Більшість емігрантів – молоді люди, що прискорює старіння населення, знижує народжуваність і матиме довгострокові демографічні та економічні наслідки для країни. [51].

У квітні 2019 р. набула чинності нова Конституція Республіки Куба, яка проголошує її соціалістичною республікою. Політичний режим Куби часто класифікується як авторитарний, з високим ступенем контролю держави над усіма сферами життя, обмеженням політичного плюралізму та громадянських свобод. Незважаючи на формальне проголошення народовладдя, реальна влада зосереджена в руках Комуністичної партії

Куби (КПК) та державних структур безпеки. Країна вважається відносно політично стабільною, попри періодичні соціальні протести, викликані економічними труднощами [4, с. 70].

Куба переживає безпрецедентну кризу, що характеризується повсюдним дефіцитом (продуктів харчування, ліків, палива), руйнацією інфраструктури, макроекономічною нестабільністю та соціальним відчаєм. Уряд вперше звернувся по допомогу до Всесвітньої продовольчої програми ООН через падіння сільськогосподарського виробництва та обмеження імпорتنих можливостей. Дефіцит палива, пов'язаний зі скороченням допомоги від Венесуели, впливає на транспорт, виробництво електроенергії та повсякденне життя [14; 65].

Ось таблиця з основними макроекономічними показниками Куби. Ці дані допоможуть краще зрозуміти економічну ситуацію в країні, її динаміку та ключові фактори, що впливають на її розвиток.

Таблиця 1.1

Макроекономічні показники Куби 2022-2024 рр.

Показник	Всього (валовий показник)		На душу населення	
	млрд дол.		Дол./осіб	
ВВП у поточних цінах (за офіційним обмінним курсом)	млрд дол.	203.92	Дол./осіб	18 538
Середній темп зростання ВВП	% на рік	-1.9	x	-
Рівень безробіття	%	1.5	x	-
Темп інфляції	%	24.02	x	-
Дефіцит Держбюджету	млрд дол.	3.687	x	-
Доходи держбюджету	млрд дол.	15.127	Дол./осіб	1 375
Витрати держбюджету	млрд дол.	18.668	Дол./осіб	1 697
Державний борг	млрд дол.	19.7	Дол./осіб	1790
Сільське і лісове господарство	% від ВВП	0.8	x	-
Промисловість і будівництво	% від ВВП	23.77	x	-
Сфера послуг	% від ВВП	74.61	x	-
Зовнішній борг	млрд дол.	4.827	Дол./осіб	438

Джерела: [116; 69; 114; 62; 68; 125]

Станом 2024 р. зберігається інфляція у 24,02%, причому індекс споживчих цін, за деякими оцінками, сягав 76% або й вище у певні

періоди. Особливо різко зросли ціни на продукти харчування та транспорт. Інфляцію пов'язують із шоками пропозиції, фіскальним дефіцитом та, невдалими монетарними реформами. Актуальною проблемою залишається система подвійного обмінного курсу, що створює ринкові викривлення: 24 песо за долар для державного сектора та 120 песо за долар для недержавного. Водночас неформальний ринковий курс становив у середньому 212 песо за долар [100; 92].

У 2024-2025 рр. країна пережила серію загальнонаціональних відключень електроенергії, які іноді тривали по кілька днів і торкалися переважної більшості населення (додаток Г). Ці блекаути пов'язані з аваріями на електростанціях, дефіцитом палива, зношеністю інфраструктури та зростанням попиту. Відключення електроенергії призводять до перебоїв у водопостачанні, проблем зі зберіганням продуктів, відключення інтернету, призупинення роботи громадських служб та економічної діяльності [85; 91].

Енергетична криза діє як критичне «вузьке місце», поширюючи свій негативний вплив на всю економіку: паралізуючи виробництво, порушуючи надання основних послуг та підживлюючи соціальні заворушення. Це демонструє надзвичайну вразливість, створену залежністю від застарілої інфраструктури та ненадійних поставок палива.

Останніми роками Куба переживає значні соціальні заворушення та масові протести, небачені десятиліттями. Основною причиною є глибока та затяжна економічна криза, що призвела до хронічного дефіциту товарів першої необхідності, таких як продукти харчування, ліки та засоби гігієни. Разом з економічними труднощами зростало й політичне невдоволення авторитарним характером однопартійної системи, де Комуністична партія Куби зберігає монополію на владу, а також обмеженням громадянських свобод [63; 97; 110].

Протести 2021 та 2024 рр., хоч і мають спільне коріння, відрізнялися масштабом та динамікою. Демонстрації 11 липня 2021 р. стали

безпрецедентними за своїм масштабом та географічним охопленням з 1994 р., швидко поширившись щонайменше на 50 міст по всій країні (додаток Д). Кількість учасників оцінюється від десятків тисяч до півмільйона осіб. Більшість цих демонстрацій були мирними. Протестувальники висували як економічні (дефіцит продовольства, ліків, відключення світла), так і політичні вимоги, включаючи заклики до свободи, відставки диктатури та припинення комунізму [97; 80; 20].

Протягом 2024 р. Куба зіткнулася з серією перебоїв у електропостачанні, що призвело до нових протестів. Вимоги протестувальників у 2024 р. були зосереджені на базових потребах: «електрики та їжі». У Манікарагуа протестувальники скандували «Геть!» та «Насильники!», оточивши місцеву урядову будівлю. Також повідомлялося про повторне використання гасла «Patria y Vida» [39; 61].

У відповідь на протести 2021–2024 рр., кубинська держава застосувала багатогранну стратегію, що поєднувала репресії, посилення контролю над інформацією та спроби управління громадською думкою. Влада мобілізувала значні сили для придушення демонстрацій, включаючи поліцію, агентів держбезпеки, військових та цивільних прихильників уряду. Масові арешти стали основною тактикою. Затриманих у 2021 р. оцінюють від 400 до понад 1800 осіб, сотні з яких залишалися ув'язненими роками за розпливчастими звинуваченнями після несправедливих судових процесів. Правозахисні організації, визнають деяких із них в'язнями сумління. Крім того, судова система не є незалежною, а повідомлення про тортури та жорстоке поводження у в'язницях підкреслюють суворі умови утримання [64; 1, с. 12; 61; 97].

Неможливе справедливе висвітлення цих проблем, адже, незалежні ЗМІ заборонені, журналісти та активісти зазнають переслідувань, залякувань, допитів та арештів. Критика уряду та інакомислення придушуються, а мирні протести жорстко розганяються, учасників переслідують та піддають репресіям. Гавана також унеможлиблює

боротьбу за справедливу оплату праці, не одноразово повідомлялося про випадки примусової праці, зокрема в рамках державних програм. Уряд Куби відкидає звинувачення у порушеннях прав людини, пояснюючи труднощі економічним ембарго США. Новий Кримінальний кодекс, зберіг смертну кару та положення, що обмежують права людини [64].

Економічні реформи Куби є спробами адаптувати соціалістичну модель до жорстких економічних реалій. Однак вони були частковими і здійснювалися в умовах глибокої кризи та зовнішнього тиску. *Tarea Ordenamiento*, що мала на меті уніфікацію подвійної валютної системи (CUP/CUC) та обмінних курсів, ліквідацію надмірних субсидій, раціоналізацію цін, зарплат і пенсій, підвищення конкурентоспроможності підприємств, значною мірою провалилася у досягненні стабілізаційних цілей, погіршивши інфляцію [134; 135].

У 2021 р. Куба дозволила створення приватних малих та середніх підприємств (MIPYMES), що стало значним кроком після десятиліть заборони. До середини 2024 р. кількість таких компаній сягнула 11 000, залучивши майже третину всіх зайнятих на острові. Цей сектор став ключовим імпортером товарів першої необхідності, зокрема продуктів харчування, демонструючи значний обсяг імпорту. Загалом протягом перших чотирьох місяців 2023 р. імпортні контракти за участю держави склали 167 мільйонів доларів США [60; 98].

Загалом «MIPYMES» демонструє динамізм і заповнює критичні прогалини, але функціонує в нестабільному середовищі, обмежений державним контролем, браком ресурсів та політичною невизначеністю. Іноземні інвестиції залишаються мінімальними, незважаючи на законодавчу базу, через системні ризики та ембарго. Це свідчить про фундаментальну напруженість між потребою в ринкових механізмах, приватній ініціативі та небажанням держави поступатися економічним контролем, що перешкоджає ефективним реформам та відновленню економіки [98; 47; 48].

Підсумовуючи, Куба перебуває на критичному роздоріжжі. Існуюча соціально-економічна модель виглядає нежиттєздатною без значної зовнішньої підтримки або внутрішніх реформ. Політичне керівництво стикається з дилемою: збереження контролю проти впровадження змін, необхідних для економічної та соціальної стабільності. Подальший шлях передбачає подолання величезних внутрішніх проблем та складних зовнішніх відносин, де ембарго США є головним ускладнюючим фактором. Значне покращення ситуації виглядає малоімовірним без суттєвих зрушень. Без таких змін найбільш вірогідними сценаріями залишаються стагнація, продовження еміграції та потенційна нестабільність.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМКІВ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ КУБИ

2.1 Характеристика сучасних геополітичних проблем Куби

У сучасному світі Куба залишається однією з найбільш суперечливих та геополітично значущих країн Західної півкулі. Острівна держава продовжує продовжувати важливу роль у регіональній та міжнародній політиці, зберігаючи свою унікальну зовнішньополітичну лінію та політико-ідеологічну модель. Це відбувається незважаючи на її невеликий розмір і обмежений економічний потенціал. Куба перебуває в центрі геополітичного конфлікту протягом багатьох десятиліть, починаючи від Карибської кризи 1962 р. і завершуючи нинішніми процесами глобальної трансформації. Її внутрішній розвиток і зовнішньополітична орієнтація значною мірою залежать від цих процесів.

Сьогодні Куба стикається з низкою геополітичних проблем. Найважливішими з них є економічна ізоляція острова через багаторічне торговельно-фінансове ембарго США, що збільшує залежність від окремих зовнішньополітичних партнерів, таких як Росія та Китай. Іншим викликом є нестабільна економічна ситуація в країні, що впливає на репутацію Куби на міжнародному рівні. У цих умовах кубинське керівництво змушене балансувати між збереженням суверенітету та необхідністю адаптації до нових реалій глобального порядку.

Санкції США проти Куби, що діють з 1960 р., є одним із найтриваліших економічних ембарго в сучасній історії. Санкції посилилися під час Карибської кризи та були інституціалізовані законом Хелмса-Бертон, який закріпив ембарго як інструмент тиску на кубинський режим. Важливо зазначити, що цей закон також дозволив США переслідувати іноземні компанії, які ведуть бізнес із Кубою, що значно обмежило інвестиції в країну [33; 6, с. 128; 3, с. 30].

Економічне ембарго США справило глибокий та всеосяжний вплив на кубинську економіку, обмежуючи її потенціал розвитку, ізолюючи від ключових ринків та фінансових потоків, та ускладнюючи повсякденне життя населення. Оцінки загальних збитків кубинської економіки від ембарго різняться, але всі вони вказують на величезні масштаби. Уряд Куби оцінював кумулятивні збитки до 2024 р. в 164 мільярди доларів, а оцінку в 130 мільярдів доларів станом на 2018 р. підтвердила Економічна комісія ООН для Латинської Америки та Карибського басейну (ECLAC). За останніми даними, річні збитки оцінюються Кубою та ООН приблизно в 4,867 мільярда доларів. Деякі оцінки, з урахуванням інфляції за 55 років, сягали 1,1 трильйона доларів [84; 13, с. 1; 115].

Оскільки ембарго впливає на кожну частину економіки Гавани, кожна нова криза посилюється, що ускладнює швидке владнання цих проблем. Наприклад, після розпаду СРСР та втрати субсидій ембарго завадило Кубі швидко знайти альтернативні західні ринки та джерела фінансування. Пандемія COVID-19 сильно вдарила по туризму, а обмеження на поїздки та фінансові перешкоди ускладнили відновлення та закупівлю необхідних медичних товарів. Скорочення допомоги з боку Венесуели зменшило постачання субсидованої нафти, а ембарго обмежує можливості фінансування для підтримки та модернізації власної енергетичної інфраструктури. Хоча Куба потребує внутрішніх реформ, перебування в списку держав спонсорів тероризму (SSOT) та брак іноземних інвестицій обмежує можливості для їх проведення. Таким чином, ембарго поглиблює вплив інших негативних подій та обмежує простір для політичних маневрів Гавани у відповідь на ці виклики [31; 113; 89].

Республіка Куба переживає складний період своєї новітньої історії. Централізовано планована економіка зіткнулася з найглибшою кризою за останні десятиліття, що характеризується гострим дефіцитом товарів першої необхідності, включаючи продовольство та паливо, галопуючою інфляцією та частими відключеннями електроенергії. Окрім ембарго з боку

Сполучених Штатів Америки, поглиблення кризи також відбувається через занепад попередніх економічних партнерів, зокрема Венесуели, яка раніше надавала значну субсидовану допомогу. У таких умовах Гавана змушена шукати підтримку у глобальних гравців, які кидають виклик світовому порядку, очолюваному США, – перш за все, у Російській Федерації та Китайській Народній Республіки [26; 100].

Китайська Народна Республіка утвердилася як один з ключових, якщо не головний, торговельний партнер Куби, особливо після економічного колапсу Венесуели. Двосторонній товарообіг у 2021 р. сягнув 1,02 мільярда доларів США, при цьому китайський експорт становив 576 мільйонів доларів. За даними 2023 р., кубинський експорт до Китаю склав 358 мільйонів доларів, а імпорт з Китаю – 504 мільйони доларів (рис. 2.1.).

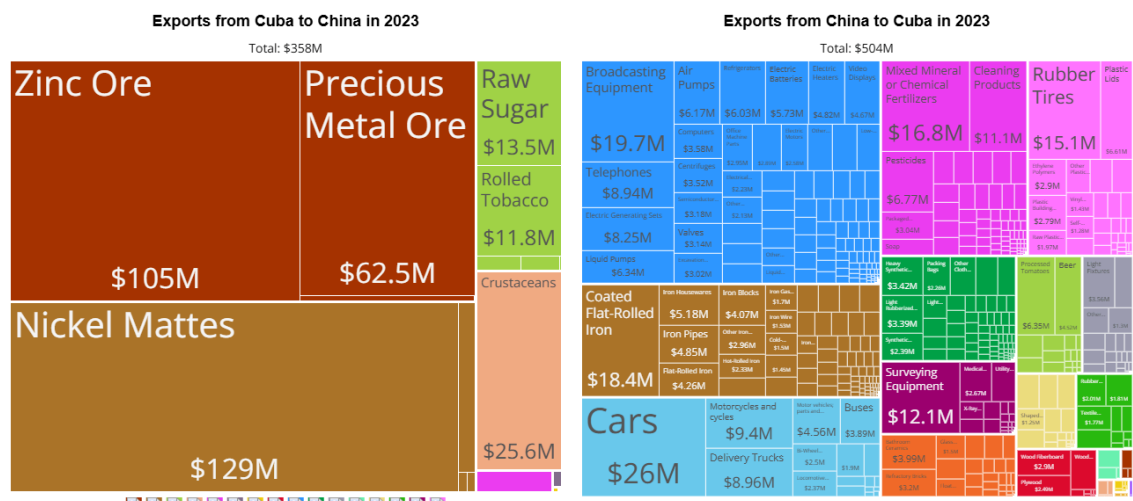

Рис. 2.1. Товарообіг між Кубою та КНР, 2023 р. [72]

Основними статтями кубинського експорту до КНР є сировинні товари, такі як нікель, цинк, свинець, а також морепродукти, цукор та тютюн. Натомість Куба імпортує з Китаю широкий спектр товарів, включаючи машини та обладнання, електроніку, транспортні засоби, споживчі товари, а також, ймовірно, компоненти для своєї біотехнологічної та фармацевтичної промисловості [27; 67; 54].

Китай став одним з головних інвесторів, особливо в рамках своєї глобальної ініціативи «Один пояс, один шлях» (BRI), до якої Куба офіційно приєдналася. З 2000 року Китай інвестував близько 7,8 мільярда доларів у

розвиток Куби. Одним із великих проектів є модернізація порту Сант'яго-де-Куба, яка була розпочата після візиту Сі Циньпіна в 2015 р. та коштує 120 млн доларів. Зважаючи на кризу в нафтовій галузі Венесуелі, китайська нафтова корпорація співпрацює з кубинською компанією для розробки нафтогазових родовищ на суші та в морі. Уряд Куби використовує телекомунікаційну інфраструктуру, створену китайськими компаніями, такими як Huawei, TP-Link і ZTE, для контролю над своїм населенням. У 2021 р., коли на острові спалахнули масові, викликані жахливою економічною ситуацією, кубинський уряд використав китайську технологію, щоб відключити Інтернет у країні та завадити протестувальникам спілкуватися [35; 59; 54].

Росія також відіграє значну роль у кубинській зовнішній торгівлі, хоча обсяги поступаються китайським. Якщо у 2014 р. Росія була дев'ятим торговим партнером, її значення, ймовірно, зросло через надання критично важливих товарів. За даними The Observatory of Economic Complexity (OEC) у 2022 р. імпорт Куби з Росії становив 95.5 мільйонів доларів, тоді як експорт Куби до Росії лише на 2,39 мільйона доларів (рис. 2.2.).

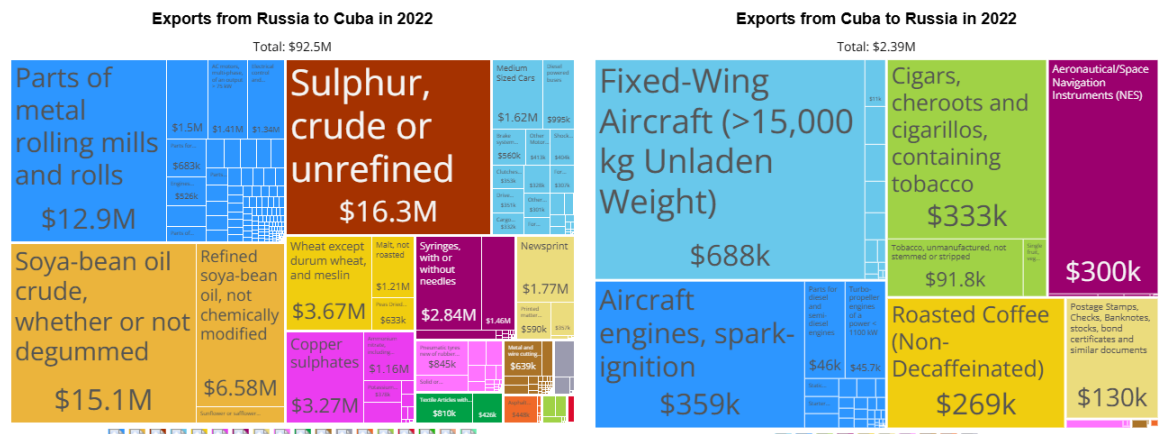

Рис. 2.2. Товарообіг між Кубою та Росією, 2022 р. [108]

Куба експортує до Росії переважно запчастини до літаків, ймовірно, для обслуговування старої радянської техніки, обладнання, тютюну та каву. Натомість Росія є ключовим постачальником, пшениці, добрив та, можливо, транспортних засобів і промислового обладнання. Важливо відзначити різке падіння російсько-кубинської торгівлі, зафіксоване у 2020

р., що, ймовірно, пов'язано як з пандемією COVID-19, так і з поглибленням економічної кризи на Кубі [108].

Росія також здійснює інвестиції, часто використовуючи механізми конвертації боргу в інвестиції або надаючи нові кредити. Так, наприклад, у 2014 р. Москва пішла на безпрецедентний крок, списавши 90% цього боргу, який оцінювався у 32-35 мільярдів доларів. Залишок у розмірі близько 3,2-3,5 мільярда доларів мав бути погашений протягом 10 років, частково через російські інвестиції в кубинську економіку. Однак, у період з 2006 по 2019 р. Росія надала Кубі нові державні експортні кредити на суму до 2,3 мільярда доларів для фінансування проектів в енергетиці, металургії та транспортній інфраструктурі. Приблизно у 2020 р. Куба знову не змогла обслуговувати ці нові кредити, і у 2022 р. Росія погодилася відтермінувати виплати до 2027 р. [38; 36; 76].

Російські інвестиційні інтереси зосереджені на енергетиці, так у 2015 р. була підписана угода про модернізацію ТЕС «Максімо Гомес» та «Східна Гавана», а у 2025 р. компанія «Зарубежнефть» перейшла до видобутку надродовища Бока-де-Харуко. У вересні 2016 р. в Росії в посольстві Куби було підписано залізничний контракт на «загалом 363 вагони, в тому числі 163 вагони-хопери» для надання допомоги в розвитку цукрової промисловості. У тому ж 2016 р. Росія запропонувала Кубі 55 проектів на загальну суму близько 4 мільярдів доларів для реалізації в період 2016-2020 рр. [107; 49; 109].

Серцевиною кубинської зовнішньої політики є рішуче засудження «гегемонії», «інтервенціонізму» та «імперіалістичної, домінуючої» політики США, особливо щодо Латинської Америки, що розглядається як продовження Доктрини Монро. Ембарго США послідовно характеризується як «геноцидне», «злочинне» та «задушливе», що порушує право кубинців на життя, здоров'я та розвиток. Наголос робиться на національній незалежності, суверенітеті та праві на самовизначення, з частими посиланнями на історичну спадщину боротьби (Болівар, Марті,

Кастро). Куба підкреслює свою готовність до діалогу зі США, але лише на основі поваги, рівності та без втручання у внутрішні справи [130; 131].

Куба активно позиціонує себе як захисник багатосторонності та Статуту ООН, виступаючи на міжнародних форумах проти односторонніх примусових заходів. Вона підкреслює свою роль у регіональних об'єднаннях, таких як Співтовариство держав Латинської Америки та Карибського басейну (CELAC) та Боліваріанський альянс для народів нашої Америки (ALBA-TCP), як механізмів інтеграції та протиповаги впливу США. Співпраця з країнами Глобального Півдня подається як альтернатива несправедливому міжнародному економічному порядку, що увічніює нерівність і бідність [5].

Позиція Гавани, щодо світових конфліктів досить цікава. Куба висловлює глибоку стурбованість ескалацією насильства в Палестині, засуджує «геноцид проти палестинського народу» та ізраїльську «незаконну окупацію та колонізацію». Вона закликає до негайного припинення вогню, доставки гуманітарної допомоги та підтримує рішення на основі двох держав. США розглядаються як співучасник Ізраїлю через блокування дій Ради Безпеки ООН [44].

Водночас відношення до війни в Україні не така однозначна. Так офіційна позиція заперечує участь Куби у війні та засуджує найманство, зокрема спроби вербування кубинських громадян для участі у військових діях в Україні через мережі, що діють з Росії. Ця позиція, ймовірно, відображає необхідність збереження зв'язків з Росією, водночас дотримуючись принципу неприпустимості іноземного втручання та найманства [111].

Куба також засуджує спроби дестабілізації союзників, таких як Венесуела та Нікарагуа, а також дотримується принципу «Одного Китаю» та засуджує втручання у внутрішні справи КНР. Куба наголошує на непропорційному впливі зміни клімату на країни, що розвиваються, та критикує «ірраціональні та нестійкі моделі виробництва та споживання

капіталізму». Вона закликає до термінової реформи міжнародної фінансової архітектури, списання зовнішнього боргу країн Півдня та виконання зобов'язань розвинених країн щодо фінансування кліматичних заходів [5].

Куба відіграє складну та часто суперечливу роль у динаміці безпеки та політичних процесах у Латинській Америці та Карибському басейні. Її дії визначаються поєднанням ідеологічних переконань, прагматичних інтересів та стратегічної мети протидії впливу США в регіоні.

Гавана стала країною-господарем та гарантом мирних переговорів між урядом Колумбії та Револьюційними збройними силами Колумбії (FARC). Ця роль принесла Гавані значний дипломатичний престиж і вплив. Куба продовжує підтримувати мирні зусилля в Колумбії. Куба висловлює стурбованість ситуацією, закликає до міжнародної допомоги, поваги до суверенітету Гаїті та відкидає зовнішнє втручання. Гавана підкреслює свою постійну присутність у країні попри небезпеку. Куба запропонувала конкретні кроки для CELAC, включаючи списання боргу Гаїті, репарації за колоніалізм та рабство, а також вимогу до США зупинити потік зброї до Гаїті. Куба координує свої дії з CARICOM [132; 128; 129].

Слід визнати, що між принциповими заявами кубинської дипломатії та прагматичними діями, продиктованими економічною необхідністю та геополітичними розрахунками, може існувати розрив. Наприклад, засудження найманства контрастує з економічною залежністю від партнерів, звинувачених у подібних діях. Заяви щодо Палестини, України, Китаю чи реформи міжнародних фінансів відображають поточні геополітичні розклади та прагнення Куби відповідати на актуальні виклики, зміцнюючи зв'язки з Росією, Китаєм, країнами ALBA/CELAC та ширшим Глобальним Півднем. Також роль Куби в регіональній безпеці не є монолітною. Вона може виступати як посередник у мирному процесі в одному випадку, і як опора режиму, що вважається недемократичним, в іншому. Ця гнучкість відображає стратегічний розрахунок Гавани:

пріоритетом є зміцнення союзників та підвищення власного дипломатичного статусу, навіть якщо це призводить до суперечливих результатів чи сприйняття. Оцінка впливу Куби на регіональну безпеку вимагає нюансованого підходу, що визнає її здатність як до врегулювання конфліктів, так і до підтримки акторів, яких західні держави вважають проблематичними.

Однією з найвизначніших рис кубинської зовнішньої політики є широке використання інструментів «м'якої сили» – насамперед через медичну, освітню та культурну дипломатію. Ці інструменти стали ключовим стовпом міжнародного впливу Куби, дозволяючи їй проектувати позитивний імідж, будувати мережі підтримки та отримувати певні економічні вигоди, незважаючи на обмеженість ресурсів.

Кубинська медична дипломатія є масштабним і довготривалим проектом, що став візитівкою країни на міжнародній арені. Офіційно Куба подає свою медичну дипломатію як прояв "міжнародної солідарності". Ці програми часто отримують високу оцінку за покращення доступу до медичної допомоги для вразливих верств населення в країнах, що розвиваються. Вони безперечно сприяють покращенню міжнародного іміджу Куби та зміцненню її дипломатичних відносин. Деякі дослідники розглядають цю діяльність як внесок у глобальну безпеку охорони здоров'я [94].

Поряд із медичною допомогою, Куба активно використовує освітні та культурні програми як інструменти "м'якої сили" для зміцнення свого міжнародного впливу та поширення своїх цінностей. Інноваційний кубинський метод «Yo Sí Puedo» навчання грамоти дорослих базується на асоціації цифр (які багато неписьменних знають) з літерами. Він був адаптований для різних мов (іспанська, португальська, англійська, французька, креольська, кечуа, аймара та інші) та культурних контекстів. Існують також версії для людей з особливими освітніми потребами (шрифт Брайля, для людей з вадами слуху чи інтелектуальними порушеннями).

Офіційно програма позиціонується як гуманітарна допомога, спрямована на боротьбу з неписьменністю та соціальною ізоляцією, розвиток критичного мислення та підвищення людської гідності. Водночас вона неявно просуває кубинську освітню модель та цінності солідарності [137].

За кубинськими даними та даними міжнародних організацій, програма «Yo Sí Puedo» була успішно впроваджена у понад 30 країнах Латинської Америки, Африки, Азії, Океанії та навіть Європи, дозволивши навчитися читати й писати понад 10 мільйонам людей. Особливо значні успіхи були досягнуті у Венесуелі, Болівії та Нікарагуа, де за підтримки урядів було оголошено про ліквідацію неписьменності. Програма отримала визнання та нагороди від ЮНЕСКО [138].

У 1999 р. була заснована медична школа ELAM, що стала найбільшою та найрізноманітнішою медичною школою у світі. Вона надає безкоштовну медичну освіту тисячам студентів переважно з країн, що розвиваються (але також із США та інших розвинених країн). До 2020 р. кількість випускників перевищила 29 700 осіб зі 115 країн. Випускники ELAM іноді беруть участь у кубинських медичних місіях або долучаються до бригад екстреної допомоги, як це було під час землетрусу на Гаїті [94; 78, с. 2].

Міністерство культури Куби активно сприяє міжнародній мобільності митців та культурних діячів. За останні роки було реалізовано понад тисячу заходів культурного обміну, що охопили понад 40 країн. Кубинські артисти беруть участь у міжнародних фестивалях, бієнале та ярмарках у сферах візуального мистецтва, музики, театру. Куба також приймає іноземних митців та організовує дні культури інших країн. Так, наприклад, Ballet Nacional de Cuba, всесвітньо відома балетна трупа, що є одним із найяскравіших культурних послів Куби. Компанія регулярно здійснює міжнародні гастролі, виступаючи на престижних сценах світу (згадані тури до Іспанії, Китаю, В'єтнаму, Лаосу). Її мистецтво та високий професійний

рівень сприяють позитивному сприйняттю кубинської культури [86; 112; 126].

«М'яка сила» Куби – це не просто набір окремих програм, а цілісна екосистема впливу. Пропонуючи відчутні блага (охорона здоров'я, освіта) та проєктуючи культурні досягнення, Куба культивує міжнародну підтримку, створює мережі союзників та симпатиків і протидіє негативним наративам (пов'язаним з правами людини чи економічними проблемами). Це стратегічний, розрахований на тривалу перспективу підхід до дипломатії, що демонструє, як країна з обмеженими економічними ресурсами може використовувати людський капітал та культурні надбання для досягнення значного міжнародного впливу.

Підсумовуючи, Куба в сучасному світі продовжує відігравати значну геополітичну роль у Західній півкулі, незважаючи на обмежені економічні ресурси. Ключовим викликом для острівної держави залишається багаторічне економічне ембарго США, яке суттєво обмежує її економічний розвиток, поглиблює внутрішні кризи та посилює залежність від стратегічних партнерів, зокрема Росії та Китаю. Ці країни стали важливими торговельними партнерами та інвесторами, надаючи Кубі необхідну підтримку в умовах економічної ізоляції, хоча співпраця з ними також має свої складнощі та залежить від глобальної кон'юнктури.

На зовнішньополітичній арені Куба послідовно виступає проти односторонніх заходів та гегемонії США, активно просуває принципи багатосторонності, суверенітету та право народів на самовизначення, зміцнюючи зв'язки з країнами Глобального Півдня та регіональними об'єднаннями. Особливе місце у зовнішній політиці Куби посідає використання інструментів «м'якої сили», зокрема медичної, освітньої та культурної дипломатії. Ці програми не лише демонструють міжнародну солідарність та гуманітарні досягнення країни, але й слугують ефективним інструментом для покращення міжнародного іміджу, розбудови мереж підтримки та посилення дипломатичного впливу.

Таким чином, кубинська зовнішня політика є поєднанням ідеологічної стійкості та прагматичної адаптації до складних геополітичних та економічних реалій. Балансуючи між збереженням свого унікального політичного устрою та необхідністю реагувати на зовнішні виклики, Куба використовує наявні ресурси, включаючи стратегічні партнерства та «м'яку силу», для захисту своїх інтересів, зміцнення суверенітету та проектування впливу на регіональному та міжнародному рівнях.

2.2. Міжнародні відносини Куби з глобальними геополітичними гравцями

Зовнішня політика Куби є складним поєднанням ідеологічних принципів, геополітичних реалій та економічних імперативів. Її унікальна історія, позначена революцією 1959 р., спадщиною Холодної війни та тривалим конфліктом зі Сполученими Штатами Америки, продовжує формувати її міжнародні відносини. Розташована лише за 90 миль від узбережжя Флориди, Куба займає стратегічно важливе положення, що незмінно впливає на її взаємодію з регіональними та глобальними гравцями. Соціалістична ідеологія країни та її прагнення зберегти національний суверенітет залишаються ключовими рушійними силами її зовнішньополітичного курсу.

Відносини між Кубою та Сполученими Штатами характеризуються глибоко вкоріненою ворожістю, що сягає корінням Кубинської революції, періодичними спробами нормалізації та незмінним впливом всеосяжного американського ембарго. Ця складна динаміка визначається історичною спадщиною, ідеологічними розбіжностями, питаннями прав людини, міграційними потоками та значним впливом внутрішньої політики США.

Адміністрація Трампа чітко відійшла від курсу нормалізації відносин, започаткованого Обамою. Основними обґрунтуваннями для цього розвороту були занепокоєння щодо ситуації з правами людини на Кубі та

необхідність припинення підтримки Кубою уряду Ніколаса Мадуро у Венесуелі. Було прийнято стратегічне рішення скасувати пом'якшення санкцій та інших обмежень щодо кубинського режиму. Загальна стратегія характеризувалася як підхід «максимального тиску», спрямований на посилення економічного та дипломатичного тиску з метою примусити кубинський уряд до зміни режиму або значних поведінкових змін. Так за кілька днів до завершення свого терміну адміністрація Трампа повернула Кубу до списку SSOT, посиляючись на нібито підтримку міжнародного тероризму, надання притулку втікачам, підтримку Венесуели та зв'язки з колумбійськими переговорниками ELN.

Адміністрація Джо Байдена, попри обіцянки пом'якшити курс, зберегла більшість санкцій. У 2025 р. було скасовано обмеження на перекази коштів для кубинської діаспори та дозволено обмежену фінансову підтримку малому бізнесу. Однак ембарго залишається в силі, а включення Куби до списку держав-спонсорів тероризму ускладнює міжнародну торгівлю. Як зазначає аналітичний центр ADASTRA, ця політика є компромісом між тиском республіканців і прагненням до гуманітарного втручання [33; 17; 18].

Санкції США створили напругу у відносинах із союзниками, зокрема ЄС та країнами Латинської Америки. Європейський Союз, який підписав з Кубою угоду про співпрацю (2016), неодноразово засуджував ембарго як порушення міжнародного права. Країни Латинської Америки, такі як Мексика та Аргентина, виступають за скасування санкцій, вважаючи їх анахронізмом. Однак США продовжують тиснути на партнерів, щоб обмежити підтримку Куби, що підриває її інтеграційні ініціативи (наприклад, участь у CELAC) [7;10].

Отже, фундаментальною перешкодою для нормалізації залишається зіткнення поглядів на суверенітет та умови покращення відносин. США вимагають внутрішніх змін на Кубі, тоді як Куба наполягає на скасуванні ембарго та припиненні втручання як передумові для рівноправних

відносин. Внутрішня політика США, включаючи вплив лобі та законодавчі обмеження, продовжує суттєво впливати на можливості для зміни курсу. Міжнародна спільнота, включаючи ООН, ЄС та країни Латинської Америки й Карибського басейну, переважною більшістю засуджує ембарго, розглядаючи його як порушення міжнародного права та перешкоду для розвитку Куби, що ставить США в дипломатичну ізоляцію з цього питання.

Куба активно взаємодіє з країнами свого регіону, використовуючи історичні зв'язки, ідеологічну спорідненість та механізми регіональної інтеграції для зміцнення своїх позицій, пошуку підтримки та протидії політиці США. Протягом 1990-х рр. країна намагалася диверсифікувати зовнішні зв'язки, укладаючи угоди з регіональними організаціями. Зокрема, угода про економічну співпрацю з CARICOM дозволила Кубі отримати доступ до ринків країн Карибського басейну та залучити інвестиції у туризм і сільське господарство. За даними угоди, Куба експортувала медичні послуги та педагогічні програми до країн-членів CARICOM, отримуючи натомість технології та фінансову підтримку для розвитку інфраструктури. Однак цього було недостатньо для компенсації втрат після радянської ери: економіка залишалася ізольованою, а ВВП продовжував падати через відсутність масштабних інвестицій [50; 118].

Гавана також є активним учасником CELAC – важливого регіонального форуму, що об'єднує 33 країни регіону без участі США та Канади. Саміти СЕЛАК регулярно стають майданчиком для висловлення колективного засудження ембарго США проти Куби та демонстрації солідарності з островом. Куба використовує цю платформу для просування ідеї регіональної єдності перед обличчям зовнішнього тиску. СЕЛАК наголошує на принципах суверенітету, невтручання у внутрішні справи та співпраці заради розвитку. Позиція СЕЛАК щодо Куби знаходить розуміння і в ЄС, який також взаємодіє з цією організацією. ALBA-TCP є ще одною платформою для взаємної політичної підтримки країн-учасниць перед обличчям тиску з боку США та їхніх союзників. Загалом, у

Латинській Америці та Карибському басейні існує широкий консенсус щодо засудження ембарго США проти Куби. Куба вміло використовує цю регіональну підтримку у своїй дипломатії. Політика Вашингтона щодо Гавани часто стає джерелом напруженості у відносинах США з іншими країнами регіону, які розглядають ембарго як анахронізм та порушення принципів суверенітету [2; 45; 89].

В умовах тривалого протистояння зі США та економічної ізоляції Куба активно розвиває відносини з Росією та Китаєм, розглядаючи їх як стратегічних партнерів та противагу американському впливу. Ці відносини мають різну історичну глибину та сучасну динаміку, але обидві країни відіграють ключову роль у зовнішньополітичних розрахунках Гавани.

Куба стала першою країною Латинської Америки, яка офіційно визнала Китайську Народну Республіку у 1960 р., що стало важливим символічним кроком для обох революційних режимів. Початковий дипломатичний дискурс був сповнений заяв про взаємну підтримку, спільні соціалістичні цілі та боротьбу проти імперіалізму. Проте під час радянсько-китайського розколу Куба, з прагматичних міркувань, стала на бік СРСР, оскільки була критично залежною від радянської нафти та економічної допомоги, що переважувало потребу в китайському рисі. Це призвело до значного погіршення відносин між Гаваною та Пекіном [12, с. 141].

Наприкінці 1980-х рр., коли зв'язки Куби з СРСР почали слабшати через перебудову, відносини почали посилюватися. Пожвавлення діалогу стало результатом низки офіційних візитів. Відносини між Китаєм і Кубою набули нової динаміки в 2000-х рр. і перетворилися на багатогранне стратегічне партнерство. Коли торгівля між Кубою та Китаєм різко зросла, Китай став другим найбільшим торговим партнером країни після Венесуели. Пекін не тільки надав кредити, але й інвестував у добуток нікелю, виробництво побутової електроніки, модернізацію інфраструктури, зокрема, залізниці в рамках ініціативи «Один пояс, один шлях» та

телекомунікації. Візити лідерів КНР Ху Дзіньтао у 2004 р. та Сі Дзіньпіна у 2014 р. на Кубі стали важливим етапом покращення відносин. Співпраця поширилася на біотехнології та фармацевтику. Китай інвестував 100 млн дол. у кібербезпеку Куби в результаті двосторонньої угоди про кібербезпеку в 2023 р. [106; 53; 122].

Куба також може бути територією, з якої Китай міг би збирати розвіддані та проводити кібератаки проти Сполучених Штатів. У червні 2023 р. американські посадовці підтвердили, що Китай має доступ до розвідувальних об'єктів на Кубі. Як повідомляє The Wall Street Journal, було виявлено чотири такі об'єкти (додаток Е), які викликають занепокоєння, а китайські спеціалісти регулярно їх відвідували. Завдяки своєму стратегічному розташуванню в Карибському басейні, менш ніж за 100 миль від узбережжя Флориди, Куба є зручним місцем для збору сигналів розвідки (SIGINT), особливо щодо військової діяльності США та їхніх конфіденційних комунікацій. У цьому регіоні розташована велика кількість американських військових баз і об'єктів запуску ракет, що робить розвідувальну діяльність на Кубі особливо цінною для Китаю. Аналіз супутникових знімків та інших даних свідчить про наявність на острові чотирьох спеціалізованих об'єктів, призначених для збору розвідувальної інформації. Деякі з них зазнали модернізації останніми роками, тоді як інші були створені відносно недавно. Ймовірно, ці станції використовуються Китаєм для здійснення розвідувальних операцій у регіоні [35; 59].

Підсумовуючи відносини між Кубою та Китаєм еволюціонували від ідеологічної солідарності до багатогранного стратегічного партнерства, ставши життєво важливими для Куби в умовах ізоляції. Китай є другим найбільшим торговим партнером Куби та значним інвестором у ключові сектори, такі як інфраструктура, видобуток нікелю, виробництво електроніки, телекомунікації та біотехнології. Ця співпраця приносить Кубі значні економічні вигоди, надаючи доступ до капіталу, технологій та

ринків, а також політичну підтримку проти тиску США. Водночас, співпраця несе ризики, головним з яких є перетворення Куби на майданчик для китайської розвідувальної та кібердіяльності, спрямованої проти США, що може збільшити напруженість та посилити тиск на Гавану з боку Вашингтона. Загалом, зв'язок із Китаєм є економічно найвагомим партнерством Куби після Венесуели, але він пов'язаний із залежністю від Пекіна та потенційними геополітичними ризиками.

Розпад Радянського Союзу у 1991 р. став катастрофою для Куби. Країна миттєво втратила свого головного економічного партнера, що забезпечував близько 80% її зовнішньої торгівлі та надавав мільярдні субсидії. Це призвело до глибокої економічної кризи, відомої як «Особливий період у мирний час». Росія, як правонаступниця СРСР, під керівництвом Бориса Єльцина взяла курс на зближення із Заходом і різко скоротила економічну допомогу та торговельні зв'язки з Гаваною. Падіння врожаю цукру в 1993 р. та скорочення російських поставок нафти ще більше погіршили ситуацію. Відносини між Москвою та Гаваною досягли найнижчої точки [15; 99].

З приходом до влади Володимира Путіна та поступовим відродженням російських геополітичних амбіцій почалося повільне відновлення відносин з Кубою. Цей процес активізувався після візиту Путіна на острів у 2014 р., списання 90% кубинського боргу радянської епохи та проголошення «стратегічного партнерства» ще у 2009 р. Важливим кроком стало відновлення роботи російського центру радіоелектронної розвідки в Лурдесі поблизу Гавани після анексії Криму у 2014 р. Повернення Росії на Кубу не було просто ностальгічним жестом. Воно відповідало довгостроковій російській стратегічній думці, зокрема «доктрині Примакова», яка розглядає Кубу як важливий плацдарм для протидії впливу США в Латинській Америці та як інструмент асиметричної відповіді Заходу. Це свідчить про свідому, довгострокову стратегію, а не лише про ситуативне використання можливостей [95; 43].

Росія також намагається відновити присутність через енергетичні та військові угоди. У 2024 р. Москва та Гавана підписали договір про постачання російської нафти зі 20% знижкою, що дозволило Кубі зменшити залежність від венесуельських поставок. Крім того, Москва запропонувала модернізацію кубинських військових баз, включаючи установку сучасних систем ППО. Проте, як зазначає Олещенко А. (2023), російські інвестиції (500 млн дол. у 2022–2023 рр.) поступаються китайським, а військова співпраця обмежена через міжнародні санкції проти Росії. Наприклад, угода про постачання винищувачів Су-35 була скасована через тиск США на Кубу [32].

Таким чином, відносини Куби з Росією є частиною ширших російських геополітичних амбіцій кремля, спрямованих на протидію впливу США в Латинській Америці, розглядаючи Кубу як важливий плацдарм. Росія надає Кубі політичну підтримку, списала значну частину боргу та намагається відновити економічну присутність, зокрема через постачання нафти зі знижкою та пропозиції щодо модернізації військової інфраструктури. Однак, російські інвестиції значно поступаються китайським, а військова співпраця стикається зі значними перешкодами через міжнародні санкції проти Росії та тиск з боку США на Кубу. Відносини з Росією для Куби є важливими з політичної та безпекової точки зору, слугуючи символічною та реальною противагою США, але вони є економічно менш значущими порівняно з партнерством з Китаєм та обмежені зовнішніми факторами.

Відносини ЄС з Кубою пройшли складний шлях від ідеологічної конфронтації до прагматичного партнерства, що відображає зміни в геополітичних пріоритетах обох сторін. До 2016 р. ЄС дотримувався так званої «спільної позиції», прийнятої в 1996 р., яка вимагала прогресу у сфері прав людини та демократизації для економічної співпраці з Гаваною. Гавана розглядала цю політику як втручання у внутрішні справи та порушення принципів міжнародного права. Тому коли у 2003 р. ЄС ввів

Куба постачає до Європи напої та тютюн (62% усього імпорту), за якими йдуть сировина, продукти харчування та інше [29; 11, с. 24-25; 77].

Важливу роль у економічній співпраці відіграє туризм. У 2024 р. 12,5% усіх іноземних туристів на Кубі становили громадяни країн Європейського Союзу (табл. 2.1.).

Таблиця 2.1.

Загальна кількість міжнародних туристів на Кубі за 2024 р.

	2024	% share
Canada	860,877	39.1%
Russia	185,816	8.4%
USA	142,450	6.5%
Germany	65,487	3.0%
Spain	65,054	3.0%
Mexico	62,839	2.9%
France	49,836	2.3%
Italy	44,485	2.0%
Argentina	43,528	2.0%
Portugal	33,745	1.5%
Colombia	32,604	1.5%
UK	27,192	1.2%
China	26,760	1.2%
Brazil	17,776	0.8%
Poland	16,401	0.7%
Turkey	14,898	0.7%
Venezuela	13,641	0.6%
Peru	10,746	0.5%
Cubans Living Abroad	294,816	13.4%
Others	194,166	8.8%
Total	2,203,117	100.0%

Джерело: [90]

Країни-члени Союзу підтримують культурні обміни та інвестиції в туристичний сектор, а також сприяють сталому відновленню кубинської економіки шляхом розвитку малого та середнього бізнесу, пов'язаного з обслуговуванням туристів. Частка європейських туристів у загальному потоці також відображає прагнення ЄС до підтримки "народної

дипломатії", тобто налагодження міжлюдських контактів як основи для глибокого економічного та політичного обміну з Кубою [29; 57; 66].

Для ЄС Куба є важливою платформою для зміцнення впливу в Латинській Америці, де Китай і Росія нарощують економічну та військову присутність. У 2023 р. ЄС виділив 50 мільйонів євро на розвиток відновлюваної енергетики на острові для проекту Global Gateway.

Будівництво сонячних електростанцій потужністю 200 МВт в провінціях Матансас і Сьєго-де-Авіла є частиною проекту, який зменшує залежність від імпорту нафти та покриває 10% споживання країни в електроенергії. Крім того, Європейський Союз фінансує модернізацію системи водопостачання Гавані, де 30% питної води втрачається через знесені труби. Це покращить якість життя двох мільйонів людей, які там живуть [74; 31; 57].

Політика Куби щодо лібералізації економіки та спілкування з опозицією є ключовою для подальшого розвитку відносин. Інвестиції в розмірі 100 млн євро у цифровізацію державних послуг, охорону здоров'я (зокрема, модернізація лікарень) та адаптацію до змін клімату (наприклад, захист узбережжя від підвищення рівня моря) передбачені в плані ЄС на 2024–2027 рр. Тим не менш, успіх цих ініціатив залежатиме від зняття внутрішніх обмежень на приватний бізнес, таких як заборона на іноземну власність у ключових секторах, і поліпшення ділового клімату [11; 57].

Куба, ймовірно, розглядає Європейський Союз як важливий додатковий канал підтримки та співпраці, а не як повну реальну альтернативу своєму стратегічному партнерству з Росією та Китаєм. На відміну від усталених стратегічних зв'язків з РФ та КНР, які виступають як основна протипава впливу США, відносини з ЄС нормалізувалися відносно нещодавно. Хоча ЄС є значним торговим партнером та донором у певних секторах, його підтримка часто пов'язана з умовами щодо внутрішніх реформ та діалогом з чутливих питань. Це відрізняє її від широкомасштабної чи менш обтяженої умовами стратегічної підтримки від

Китаю та Росії. Тому ЄС є цінним партнером у розвитку та торгівлі, але функціонує як доповнення, а не пряма заміна ролі Росії та Китаю у зовнішньополітичній стратегії Куби.

Загалом, зовнішня політика Куби в сучасному світі є складною системою маневрування між ідеологічними принципами, економічною необхідністю та геополітичними реаліями. Країна продовжує стикатися з величезними викликами, головним з яких залишається тривале та виснажливе ембарго з боку США. Зовнішня політика Куби сьогодні характеризується вимушеною залежністю від Росії та Китаю, які використовують острів для досягнення власних стратегічних цілей у глобальному протистоянні зі Сполученими Штатами. Для Гавани ці відносини є перш за все інструментом для економічного виживання та збереження політичного режиму в умовах зовнішнього тиску та внутрішньої кризи. Куба спрямовує свої сили на диверсифікацію своїх міжнародних зв'язків, зменшення залежності від одного домінуючого гравця та пошук підтримки для свого соціально-економічного розвитку в умовах американського ембарго. Відносини з ЄС є важливим елементом цієї стратегії, пропонуючи Кубі альтернативний канал співпраці та можливість для економічного зростання.

2.3. Перспективи співробітництва України та Куби

Відносини між Україною та Республікою Куба пройшли складний шлях від моменту встановлення дипломатичних зв'язків у 1992 р. Початковий етап характеризувався швидким взаємним визнанням та знаковою гуманітарною співпрацею, зокрема унікальною програмою лікування українських дітей, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи. Ця програма створила значний запас доброї волі та позитивний імідж Куби в українському суспільстві. Однак, з часом двосторонні відносини зіткнулися з низкою викликів, включаючи

економічні труднощі Куби, вплив санкцій США та поступове охолодження політичного діалогу, що проявилось ще до 2022 р.

Після проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року, Республіка Куба стала однією з перших країн Латинської Америки, що визнали суверенітет нової держави. Це відбулося 6 грудня 1991 р. Таке швидке визнання, лише через кілька днів після всеукраїнського референдуму, свідчило про початковий рівень зацікавленості та готовності до діалогу з боку Гавани. Формалізація відносин відбулася 12 березня 1992 р. підписанням у Києві Протоколу про встановлення дипломатичних відносин між Україною та Республікою Куба. Розвиток дипломатичної присутності також відбувався досить оперативно. Генеральне консульство Куби в Україні, що діяло з 24 серпня 1991 р., вже у 1992 р. набуло статусу Посольства. Посольство України в Гавані розпочало свою роботу у вересні 1993 р. [41].

Одним із найяскравіших та найпозитивніших епізодів в історії українсько-кубинських відносин стала гуманітарна програма з лікування та оздоровлення українських дітей, які постраждали внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС. Ця програма була ініційована особисто лідером Куби Фіделем Кастро у березні 1990 р., ще до офіційного встановлення дипломатичних відносин з незалежною Україною. Програма мала безпрецедентний масштаб та тривалість. За різними даними, за понад двадцять років її існування медичну допомогу на Кубі отримали від 20 до 24 тисяч українських дітей. Програма передбачала не лише загальне оздоровлення, а й комплексне медичне обстеження та лікування, включаючи складні хірургічні втручання. Було здійснено 7 операцій з пересадки кісткового мозку та 14 складних операцій на серці, вартість яких за міжнародними розцінками є надзвичайно високою. Кубинська сторона повністю фінансувала програму, що для країни, яка сама перебувала у складних економічних умовах, було проявом солідарності [41; 23].

Програма «Діти Чорнобиля» стала потужним символом дружби та гуманізму у двосторонніх відносинах. Вона часто згадувалася в офіційних заявах як приклад унікального співробітництва та залишила глибокий позитивний слід у пам'яті українського суспільства. Навіть у 2012 р., відзначаючи 20-річчя дипвідносин, кубинська сторона випустила ювілейну поштову марку із зображенням Фіделя Кастро з українськими дітьми-чорнобильцями. Однак, у листопаді 2011 р. кубинська сторона припинила дію програми. Це рішення могло свідчити про наростаючі економічні труднощі Куби або зміну пріоритетів її керівництва. На тлі цієї знакової гуманітарної співпраці особливо дисонансно виглядає поточна позиція Куби, яка підтримує російську агресію, та повідомлення про участь кубинських найманців у бойових діях проти України. Цей контраст між минулим гуманізмом та нинішньою ворожою позицією руйнує позитивний спадок програми та робить перспективи примирення надзвичайно складними [30].

Після встановлення дипломатичних відносин Україна та Куба намагалися розвивати економічне співробітництво, спираючись певною мірою на зв'язки, що існували за часів СРСР, коли українські фахівці брали участь у розбудові кубинської економіки. Була створена необхідна договірно-правова база: у 1995 р. підписано Угоду про сприяння та взаємний захист інвестицій, а у 1998 р. – Угоду між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Куба про торговельно-економічне співробітництво. Основними напрямками співпраці визначалися авіація, машинобудування, металургія, продовольча сфера, гірничодобувна промисловість та енергетика [40; 119].

Одним із найбільш амбітних спільних проєктів стала співпраця в автомобільній галузі між українським ПАТ «АвтоКрАЗ» та кубинською державною компанією SOMEC (Міністерство будівництва Куби). Проєкт передбачав ремонт, модернізацію та складання автомобілів КрАЗ на виробничих потужностях у містах Сьєнфугос та Сантьяго-де-Куба.

Планувалося випускати 300-400 вантажівок на рік. З 2009 р. було зібрано, відремонтовано та модернізовано близько 400 автомобілів. Однак, останніми роками ця співпраця фактично припинилася. ПАТ «АвтоКрАЗ» не змогло активізувати свою діяльність на кубинському ринку, головним чином через обмежені фінансові можливості кубинської сторони. В авіаційній галузі певний час експлуатувалися 6 українських літаків Ан-158 авіакомпанією «Cubana de Aviación» [41; 119].

Відносини на ранніх етапах свідчать про намагання обох сторін налагодити структуровану економічну взаємодію. Проте, приклад проекту «АвтоКрАЗ» демонструє, що навіть за часів відносно сприятливого політичного клімату, реалізація масштабних ініціатив наражалася на суттєві перешкоди, пов'язані насамперед з хронічними економічними проблемами Куби та її обмеженою платоспроможністю. Це вказує на те, що економічні реалії часто обмежували потенціал співпраці, незалежно від політичної волі.

У 2014 р., на тлі анексії Криму Російською Федерацією та початку конфлікту на Донбасі, Куба зайняла однозначно проросійську позицію. 27 березня 2014 р. на 68-й сесії Генеральної Асамблеї ООН відбулося голосування щодо резолюції № 68/262 під назвою «Територіальна цілісність України» (додаток Ж).

Резолюція наголошувала на недійсності референдуму, проведеного в Автономній Республіці Крим та місті Севастополь 16 березня 2014 р., оскільки він не мав законної сили, та закликала всі держави, міжнародні організації та спеціалізовані установи не визнавати будь-якої зміни статусу Криму та Севастополя на основі цього референдуму. Під час голосування Куба зайняла позицію, що йшла врозріз із переважною більшістю міжнародної спільноти. Куба проголосувала «проти» ухвалення Резолюції 68/262. Під час дебатів у Генеральній Асамблеї ООН щодо Резолюції 68/262 постійний представник Куби Родольфо Реєс виклав офіційну позицію своєї країни. Його виступ був зосереджений на засудженні дій

західних держав, а не на суті резолюції щодо територіальної цілісності України [22; 127].

Наявні дані свідчать, що Куба фактично визнала анексію Криму Росією. Хоча прямих заяв про формальне визнання у наданих матеріалах немає, низка фактів вказує саме на таку позицію. По-перше, Куба проголосувала проти резолюції ГА ООН 68/262, яка закликала не визнавати зміну статусу Криму. По-друге, кубинські державні ЗМІ, зокрема газета «Granma», офіційний орган Комуністичної партії Куби, позитивно висвітлювали результати так званого референдуму в Криму, використовуючи термінологію, що відповідала російській пропаганді. Спочатку було вжито термін «анексія» («anexión»), але згодом редакція вибачилася і виправила його на «приєднання» («adhesión») або «возз'єднання» («reunificación»), стверджуючи, що це виправлення історичної помилки. Коментарі читачів, опубліковані в «Granma», також підтримували ідею «возз'єднання» Криму з Росією. По-третє, повідомлялося, що окупаційна влада Криму прагнула укласти угоди про співпрацю з Кубою, що опосередковано свідчить про готовність Гавани взаємодіяти з ними як з представниками російської території [55; 56].

Кубинські офіційні особи та державні ЗМІ послідовно зображували уряд, що прийшов до влади в Україні після Революції Гідності, як нелегітимний, називаючи події лютого 2014 р. державним переворотом, підтриманим Заходом. Часто лунали звинувачення, що повторювали російську пропаганду, про наявність «фашистських» або «нацистських» елементів в українській владі чи серед учасників протестів. Конфлікт на Донбасі, що розпочався навесні 2014 р., подавався як наслідок цього «перевороту» та західного втручання. Дії Росії трактувалися як захист російськомовного населення або співвітчизників від нелегітимної влади в Києві. У той час газета «Granma» позитивно висвітлювала «так звані референдуми» про автономію та вибори, організовані сепаратистами на Донбасі у 2014 р. [56; 133; 136].

У 2014 р. позиція Куби щодо України остаточно закріпила її геополітичний вибір у постбіполярному світі, підкресливши її стратегічний альянс з Росією та продовження конфронтації зі США. Це також продемонструвало готовність Гавани ігнорувати позицію більшості міжнародної спільноти та фундаментальні принципи міжнародного права заради підтримки ключового союзника, що посилює її ізоляцію від західних демократій.

Торговельно-економічні відносини між Україною та Кубою ніколи не відзначалися значними обсягами, а в останні роки перед повномасштабним вторгненням демонстрували негативну динаміку (табл. 2.2.) Аналіз цих даних показує стійку тенденцію до скорочення українського експорту на Кубу ще до 2022 р. Це падіння було зумовлене комплексом факторів, включаючи глибоку економічну та фінансову кризу на Кубі, посилення санкцій з боку США та вплив пандемії COVID-19. Низький рівень імпорту та стабільно позитивне сальдо для України свідчать не стільки про успіх українських експортерів, скільки про слабкість кубинської економіки та її обмежені експортні можливості.

Таблиця 2.2.

Торговельно-економічні відносини між Україною та Кубою

Рік	Експорт з України (млн дол.)	Імпорт в Україну (млн дол.)
2016	8.96	3.72
2017	14.5	3.83
2018	16.8	1.07
2019	7.28	2.93
2020	7.28	1.15
2021	6.68	1.61

Джерело: [120]

Останні відомі політичні консультації на високому рівні між міністерствами закордонних справ України та Куби відбулися у віртуальному форматі 26 квітня 2021 р. Зустріч пройшла під головуванням

заступників міністрів Євгена Єніна (Україна) та Анаянсі Родрігес Камехо (Куба). Під час розмови сторони відзначили історичні зв'язки, 30-річчя встановлення дипвідносин та 31-у річницю програми «Діти Чорнобиля». Було висловлено готовність зміцнювати двосторонні відносини, нарощувати економічне співробітництво та політичний діалог, а також обговорювалися питання пандемії COVID-19 та можливості співпраці у боротьбі з нею [58].

Повномасштабна агресія Російської Федерації проти України, розпочата 24 лютого 2022 р., стала ключовим фактором, що визначив поточний стан українсько-кубинських відносин як глибоко кризовий. Позиція, зайнята Гаваною, призвела до різкого погіршення стосунків та фактичного згортання діалогу.

Особливо гострою проблемою, що викликала вкрай негативну реакцію Києва, стала участь громадян Куби у війні проти України на боці російських окупаційних військ. Повідомлення про вербування кубинців до російської армії, зокрема через обіцянки високих виплат та російського громадянства, з'являлися неодноразово. Хоча МЗС Куби офіційно засудило діяльність мереж з вербування та заявило про непричетність держави до війни, для української сторони сам факт присутності кубинських найманців на полі бою є актом ворожості [37].

Реакція України була чіткою та однозначною. Керівництво МЗС України заявило про деприоритизацію відносин з Кубою як «відверто антиукраїнською країною». Дії Гавани після лютого 2022 р. фактично перекреслили будь-який позитивний спадок минулого, включаючи пам'ять про програму «Діти Чорнобиля», та позиціонували Кубу як державу, що підтримує агресора. Непереконливі спроби кубинської влади дистанціюватися від проблеми найманців лише поглиблюють недовіру [30].

Позиція Куби в міжнародних організаціях, насамперед в Організації Об'єднаних Націй, чітко відображає її проросійську орієнтацію та вороже

ставлення до України після повномасштабного вторгнення. Голосування Куби в Генеральній Асамблеї ООН є ключовим індикатором її зовнішньополітичного курсу (додаток 3).

Як зазначалося раніше, Куба послідовно голосує «проти» ключових резолюцій, спрямованих на підтримку суверенітету та територіальної цілісності України, засудження російської агресії та притягнення Росії до відповідальності за воєнні злочини та порушення прав людини. Крім того, Куба виявляє інтерес до приєднання до таких об'єднань, як БРІКС, у серпні 2024 р. звернулася з проханням приєднатися як «країна-партнер», які часто позиціонують себе як альтернативу західному світовому порядку та включають країни, що займають неоднозначну або проросійську позицію щодо війни в Україні [25].

Таким чином, дії Куби в рамках ООН та інших міжнародних майданчиків надають недвозначні докази її геополітичного вибору проти України. Ця публічна дипломатична позиція не лише унеможлиблює будь-який діалог щодо спільних багатосторонніх проблем, але й закріплює імідж Куби як ворожої держави в очах Києва та міжнародної спільноти, що підтримує Україну.

Перспективи будь-якого позитивного розвитку українсько-кубинських відносин на даному етапі стикаються з низкою фундаментальних перешкод, які роблять співпрацю практично неможливою. Головною перешкодою є глибока політична прірва між двома країнами. Авторитарний політичний режим Куби та її стратегічний вибір на користь тісного союзу з Російською Федерацією – державою, що веде повномасштабну агресивну війну проти України – перебувають у прямому конфлікті з демократичною орієнтацією України та її боротьбою за власний суверенітет та територіальну цілісність. Ця розбіжність проявляється у послідовній антиукраїнській позиції Гавани в міжнародних організаціях та її підтримці російських наративів.

Навіть за гіпотетичної наявності політичної волі, економічні реалії обох країн суттєво обмежують можливості для співпраці. Куба перебуває у стані глибокої економічної кризи, посиленої десятиліттями неефективного управління, пандемією та жорсткими санкціями США. Це обмежує її імпортні можливості, інвестиційну привабливість та здатність брати участь у спільних проектах, як показав приклад співпраці з "АвтоКрАЗ". Україна, зі свого боку, зазнає колосальних економічних збитків через війну і змушена концентрувати всі ресурси на обороні та виживанні. В таких умовах у жодної зі сторін немає ні фінансових, ні матеріальних ресурсів для розвитку двосторонніх ініціатив, які не мають першочергового значення.

Гіпотетично, лише за умови кардинальних змін у геополітичній ситуації (наприклад, завершення війни Росії проти України на умовах, прийнятних для Києва, та фундаментальна зміна зовнішньополітичного курсу Куби), можна було б розглядати можливість відновлення діалогу. Теоретично, певний залишковий потенціал могли б мати сфери, де історично існував досвід взаємодії, наприклад, медицина чи біотехнології. Однак, навіть це є вкрай спекулятивним припущенням, враховуючи поточний стан відносин та економічні реалії. Культурні зв'язки чи контакти між людьми можуть зберігатися на мінімальному рівні, але вони навряд чи зможуть вплинути на міждержавні відносини за відсутності політичної волі.

Для будь-якого позитивного зрушення в українсько-кубинських відносинах необхідне виконання низки фундаментальних умов:

1. Кардинальна зміна позиції Куби щодо війни Росії проти України, яка включає повне припинення будь-якої підтримки російської агресії, як політичної, включаючи голосування в ООН, так і потенційно військової. А також зменшення залежності від Росії та дистанціювання від її агресивної політики.

2. Необхідне припинення участі кубинських найманців у війні та розслідування обставин їх вербування та відправки в Україну, що задовольнило б українську сторону.

3. Покращення економічної ситуації на Кубі та в Україні, а також припинення війни, стане тим фактором, що дасть змогу цим країнам розвивати відносини з неперіоритетними країнами, якими вони один для одного є.

На даний момент виконання цих умов виглядає малоімовірним у коротко- та середньостроковій перспективі.

Підсумовуючи, Початковий період після встановлення дипломатичних відносин характеризувався певним потенціалом та знаковою гуманітарною співпрацею у вигляді програми «Діти Чорнобиля», яка створила значний позитивний капітал у двосторонніх стосунках. Однак цей капітал був повністю зруйнований послідовною антиукраїнською позицією Гавани. Глибока політична прірва, посилена активною підтримкою Кубою російської агресії, робить будь-які спроби України налагодити співпрацю марними та контрпродуктивними на даному етапі. Стратегія мінімальної взаємодії та публічного засудження ворожих дій є найбільш виправданою та ефективною в поточних геополітичних реаліях.

ВИСНОВКИ

Отже, за результатом дослідження зовнішньополітичних пріоритетів Республіки Куба в сучасному світі можна зробити наступні висновки:

1. Вивчивши сучасний стан досліджень зовнішньої політики Куби в міжнародній політичній літературі, встановлено, що вона розглядається як політика «малої держави», що зберігає вплив завдяки стратегічним альянсам, культурній дипломатії та активній участі в регіональних ініціативах. Дослідники зосереджуються на відносинах зі США (цикли напруги, ембарго, роль діаспори), відносинах з Китаєм, Європейським Союзом та колишнім СРСР, економічній дипломатії, а також на впливі внутрішніх викликів, таких як міграційна криза та економічні проблеми.

2. Дослідивши понятійно-категоріальний апарат дослідження, було чітко визначено такі ключові поняття, як зовнішньополітичні пріоритети, Республіка Куба, міжнародні відносини, що дозволило систематизувати основні аспекти дослідження та забезпечити єдність термінології. Додатково, розгляд пов'язаних термінів, таких як геополітичний суб'єкт, неоколоніалізм, Кубинська революція 1959 року, Карибська криза, економічне ембарго США проти Куби, м'яка сила, медична дипломатія, багатосторонність, суверенітет, національні інтереси, регіональна інтеграція, авторитаризм, економічна криза, санкції та гегемонія, забезпечив повноту охоплення історичних, політичних, економічних та соціальних факторів, що формують зовнішню політику Куби.

3. Визначивши історичні передумови формування Куби як геополітичного суб'єкта на міжнародній арені, встановлено, що її шлях був складним, визначеним багатовіковою боротьбою проти зовнішнього домінування – спочатку іспанського колоніалізму, потім американського неоколоніалізму та впливу Радянського Союзу. Кубинська революція 1959 року стала фундаментальним цивілізаційним розривом, що поклав край залежності від США та призвів до конфронтації з Вашингтоном. Карибська

криза 1962 року підкреслила стратегічну важливість Куби, але й продемонструвала межі її суб'єктності, оскільки ключові рішення приймалися наддержавами без її участі. Цей тривалий історичний досвід сформував глибоко вкорінену національну ідентичність, яка характеризується прагненням до самовизначення та жорстким протистоянням будь-якому зовнішньому втручанню, що є ключовим для розуміння сучасних зовнішньополітичних пріоритетів Гавани.

4. Розглянувши соціально-економічний та політичний профіль Республіки Куба, з'ясовано, що країна переживає безпрецедентну кризу, що характеризується повсюдним дефіцитом, руйнацією інфраструктури, макроекономічною нестабільністю та масовою міграцією. Демографічна ситуація невтішна, з низьким приростом населення та значним міграційним відтоком. Політична система, хоч і зберігає однопартійну структуру, зазнає змін, але залишається авторитарною. Спроби економічних реформ є частковими та обмеженими державним контролем. Ця складна внутрішня ситуація чинить значний тиск на зовнішню політику Куби, змушуючи її шукати нові джерела інвестицій та підтримки, одночасно прагнучи зберегти свою унікальну політичну модель та національний суверенітет в умовах глобальних викликів.

5. Надавши характеристику сучасних геополітичних проблем Куби, було підтверджено, що найважливішою є економічна ізоляція через багаторічне торговельно-фінансове ембарго США. Воно справило глибокий та всеосяжний вплив на кубинську економіку, обмежуючи її потенціал розвитку, ізолюючи від ключових ринків та фінансових потоків, та ускладнюючи повсякденне життя населення, а також посилює залежність від окремих зовнішньополітичних партнерів, таких як Росія та Китай. Куба послідовно засуджує «гегемонію» США та активно позиціонує себе як захисник багатосторонності та Статуту ООН. Важливим інструментом її впливу є «м'яка сила» через медичну, освітню та культурну дипломатію.

6. Проаналізувавши міжнародні відносини Куби з глобальними геополітичними гравцям, встановлено, що відносини зі Сполученими Штатами залишаються напруженими через глибоко вкорінену ворожість та дію ембарго, незважаючи на періодичні спроби нормалізації. Китай утвердився як один з ключових торговельних партнерів та інвесторів Куби, надаючи життєво важливу підтримку, але це несе ризики посилення залежності та використання Куби як плацдарму для розвідки. Росія також відіграє значну роль, особливо після списання боргу, але її інвестиції поступаються китайським. Відносини з ЄС еволюціонували до прагматичного партнерства, що є важливим додатковим каналом підтримки, але не альтернативою стратегічним зв'язкам з Росією та Китаєм. При цьому Куба активно прагне до розширення співпраці з країнами Глобального Півдня, зокрема в рамках Руху неприєднання та шляхом потенційного приєднання до БРІКС, щоб зміцнити свою позицію в багатопольному світі та ефективніше протистояти одностороннім діям західних держав, таким як санкції.

7. Виявивши перспективи співробітництва України та Куби, констатовано, що після початкового етапу позитивних гуманітарних зв'язків (програма «Діти Чорнобиля», відносини зазнали краху. Куба зайняла однозначно проросійську позицію після 2014 року, голосуючи проти резолюцій ООН щодо територіальної цілісності України та підтримуючи російські наративи. Після повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році, позиція Куби стала відверто антиукраїнською, що проявилось у голосуваннях в ООН та, що найгостріше, в участі кубинських найманців у війні на боці Росії. Це зруйнувало будь-який позитивний спадок, роблячи перспективи співпраці наразі практично неможливими через глибоку політичну прірву та економічні виклики. Без фундаментальних змін у зовнішньополітичному курсі Куби, спрямованих на відмову від підтримки агресії та чітке визнання суверенітету та територіальної цілісності України, будь-які спроби

відновлення діалогу залишатимуться безрезультатними, а відносини де-факто перебуватимуть у стані «деприорітизованих» та напружених.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Sullivan, Mark P. Cuba: U.S. Policy in the 117th Congress. *Defense & Intelligence; Foreign Affairs. Congressional Research Service*. 2022. P. 46. URL: <https://surl.li/vijppb> (дата звернення: 12.04.2025)
2. The Community of Latin American and Caribbean States (CELAC). URL: <https://celacinternational.org/celac-2-2/> (дата звернення: 13.04.2025)
3. Cuba: Issues for the 112th Congress. *Congressional Research Service*. 2012. C. 91. URL: <https://sgp.fas.org/crs/row/R41617.pdf> (дата звернення: 12.04.2025)
4. Constitución de la República Cuba. 2019. P. 116. URL: <https://surli.cc/jrolgg> (дата звернення: 12.04.2025)
5. Intervención Del Excmo. Sr. Bruno Rodríguez Parrilla, Ministro De Relaciones Exteriores de la República De Cuba en el debate General Del 79 Período De Sesiones De La Asamblea General De Las Naciones Unidas. Nueva York, 28 De Septiembre De 2024. P. 1-8. URL: <https://tinyurl.com/3akp5exd> (дата звернення: 14.04.2025)
6. Вакарчук К. В. Політика США щодо Куби у 2015-2022 роках. *Регіональні студії*. 2022. С. 127-133. URL: <https://ln.run/e1H3D> (дата звернення: 12.04.2025)
7. Кулінич Т. О. Розвиток взаємин країн Латинської Америки та Європейського Союзу в контексті Іberoамериканської спільноти націй. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. Вип. 118 (1). 2014. С. 76-89. URL: <https://ln.run/NwH7N> (дата звернення: 17.04.2025)
8. Романюк Н. Калюш І. Ретроспективний аналіз американо-кубинських відносин. *Розділ III. Регіональні студії*. 2 (10). 2021. С. 135-147. URL: <https://surl.li/iwmnrw> (дата звернення: 12.04.2025)
9. Склярєнко О. Основні етапи політики США щодо Куби (1959-1991 рр.) *Часопис української історії*. 2013. Вип. 27. С. 86-92. <https://ln.run/hPO4m> (дата звернення: 14.04.2025)

10. Ткач А. І. Політика США щодо країн Латинської Америки в період президентства Б. Обами. *Політологічний вісник*. Вип. 79. 2015. С. 490–499. URL: <https://ln.run/6Cjh5> (дата звернення: 17.04.2025)
11. EU-Cuba relations. *European Union*. 2017. P. 4–31. URL: [chrome-https://surl.li/jawonx](https://surl.li/jawonx) (дата звернення: 17.04.2025)
12. Mao Xianglin, Hearn A. H. Liu Weiguang. China and Cuba: 160 Years and Looking Ahead. *Latin American Perspectives*. Vol. 42. No. 6. 2015. P. 140-152. URL: <https://shorturl.at/mpPKT> (дата звернення: 12.04.2025)
13. Nu Cepal. Preliminary Overview of the Economies of Latin America and the Caribbean. 2023. P. 1-3. URL: <https://shorturl.at/pcswp> (дата звернення: 12.04.2025)
14. Por Emilio Morales, Juan Antonio Blanco. Cuba 2025: Possibilities and probabilities. *Cuba siglo 21*. 2025. No. 30. URL: <https://surl.li/pyrkwk> (дата звернення: 12.04.2025)
15. Yordanov R. The Long Misunderstanding: Cuba's Economic Ties with the Soviet Bloc. *Journal of Cold War Studies*. 2023. No. 25 (4): 24–52. URL: <https://shorturl.at/4GUsO> (дата звернення: 12.04.2025)
16. «Клуб підтримки» росії: які країни Генасамблеї ООН голосують проти проукраїнських резолюцій. *Аналітичний портал «Слово і Діло»*. 2022. URL: <https://ln.run/e9g2z> (дата звернення: 12.04.2025)
17. Байден вирішив скасувати низку обмежень у відносинах США та Куби. *Укрінформ*. 2025. URL: <https://ln.run/Or1Aa> (дата звернення: 19.04.2025)
18. Вакарчук К. В. Відносини між США та Латинською Америкою після обрання Джо Байдена. *Борисфен Інтел*. URL: <https://shorturl.at/UQYhO> (дата звернення: 12.04.2025)
19. Вакуленко К. В. Cuba. 2018. URL: <https://shorturl.at/EE3mE> (дата звернення: 17.04.2025)
20. Від «Ми голодні» до «Геть комунізм». Що відбувається з протестами на Кубі. *LB.ua*. 2021. URL: <https://tinyurl.com/2mmt8s6s> (дата звернення: 18.04.2025)

21. ЄС і Куба підписали угоду про нормалізацію відносин. *Радіо Свобода*. 2016. URL: <https://surl.li/kjkvly> (дата звернення: 22.04.2025)
22. Заява МЗС щодо схвалення Генеральною Асамблеєю ООН резолюції «Територіальна цілісність України». *Посольство України в Республіці Куба*. 2014. URL: <https://ln.run/Fp3el> (дата звернення: 23.04.2025)
23. Каталзен Анна. Кубинська програма «Діти Чорнобиля» – благородство без піару. *Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"*. 2010. URL: <https://kpi.ua/1035-10> (дата звернення: 19.04.2025)
24. Коріновська А., Скобліков Н. Генасамблея ООН офіційно засудила спробу Росії анексувати території України. *Суспільне*. 2022. URL: <https://shorturl.at/Br6YZ> (дата звернення: 24.04.2025)
25. Куба прагне стати країною-партнером БРІКС. *Радіо Свобода*. 2024. URL: <https://surl.li/jeesni> (дата звернення: 25.04.2025)
26. Кубинська криза. Як загрузла у злиднях і репресіях Куба зближується з Росією і Китаєм. *The Economist*. 2023. URL: <https://ln.run/Yd6l> (дата звернення: 12.04.2025)
27. Латиноамериканський вектор зовнішньої політики Китаю. *Борисфен Інтел*. 2020. URL: <https://shorter.me/0YVJJC> (дата звернення: 15.04.2025)
28. Лук'янюк В. Кубинська революція. *Цей день в історії*. URL: <https://www.jnsm.com.ua/h/0101N/> (дата звернення: 15.04.2025)
29. Матвійчук І. Хто заповнює економічний і туристичний вакуум на Кубі після погіршення відносин зі США. *Голос Америки*. 2019. URL: <https://surl.li/lkrxgo> (дата звернення: 16.04.2025)
30. МЗС – про Нікарагуа, Венесуелу і Кубу: На відверто антиукраїнські країни немає ресурсів. *Укрінформ*. 2024. URL: <https://ln.run/GrQR4> (дата звернення: 16.04.2025)
31. Новий початок старої дружби: вектори співпраці ЄС і Латинської Америки та саміт ЄС-СЕЛАК. *Аналітичний центр ADASTRA*. 2023. URL: <https://shorter.me/LrAsG> (дата звернення: 16.04.2025)

32. Останні спроби встановити вплив: як амбіції Кремля стикаються з реальністю в Латинській Америці. *Свідомі*. 2024. URL: <https://rb.gy/2ertva> (дата звернення: 18.04.2025)
33. Перспективи кубинсько-американських відносин за президентства Байдена. *Аналітичний центр ADASTRA*. 2022. <https://shorter.me/wMH7-> (дата звернення: 12.04.2025)
34. Пивоваров С., Спірін Є. «Куба за три дні» Історія операції в затоці Свиной. *Бабель*. 2024. URL: <https://ln.run/-uQRs> (дата звернення: 17.04.2025)
35. Розвідувальний слід Китаю на Кубі: нові докази та наслідки для безпеки США. *CSIS*. 2024. URL: <https://surl.lu/qdecly> (дата звернення: 19.04.2025)
36. Російський парламент скасував 90 відсотків радянського боргу Куби. *Vijesti*. 2014. URL: <https://shorter.me/8hQWF> (дата звернення: 22.04.2025)
37. Росія залучила до війни проти України сотні кубинців – Єрмак. *Укрінформ*. 2024. URL: <https://shorter.me/GQDy7> (дата звернення: 22.04.2025)
38. Росія спише Кубі 29 мільярдів боргу. *Економічна правда*. 2013. URL: <https://surl.li/moexkt> (дата звернення: 22.04.2025)
39. Стахів Андріана. "Ми голодні": що відбувається на Кубі та чому розпочалися протести. *Espresso*. 2024. URL: <https://shorter.me/uawc4> (дата звернення: 23.04.2025)
40. Торговельно-економічне та інвестиційне співробітництво України з Республікою Куба. *Посольство України в Республіці Куба*. 2024. URL: <https://shorter.me/WlaCN> (дата звернення: 23.04.2025)
41. Україно-кубинські відносини. *Посольство України в Республіці Куба*. 2020. URL: <https://shorter.me/TOf1B> (дата звернення: 23.04.2025)
42. Шама О. Вічне літо та марксизм-ленінізм. Як 60 років тому Куба стала головним плацдармом СРСР для погроз Штатам. *New Voice*. 2019. URL: <https://ln.run/PjMBw> (дата звернення: 23.04.2025)

43. A Geopolitical Analysis of Venezuela: China's, Iran's and Russia's Defiance of the United States. *Diplomat Magazine*. 2024. URL: <https://ln.run/XeKzu> (дата звернення: 23.04.2025)
44. A just and lasting peace in the Middle East is an urgent need. *Ministry of Foreign Affairs Republic of Cuba*. 2023. URL: https://ln.run/_1v4n (дата звернення: 23.04.2025)
45. ALBA-TCP Declaration strongly supports Cuba. *Prensa Latina*. 2025. URL: <https://shorter.me/UgSVZ> (дата звернення: 23.04.2025)
46. Amaury Perez Sanchez. A Breakdown of Cuba's Grid Collapse and Recovery Efforts. *POWER Magazine Preview*. 2024. URL: <https://ln.run/GjRga> (дата звернення: 23.04.2025)
47. Biden Administration Releases New Regulations Supporting Cuban Entrepreneurs. *Center for Engagement and Advocacy in the Americas*. 2024. URL: <https://shorter.me/eFMWd> (дата звернення: 25.04.2025)
48. C. Adams David. Biden Moves to Open U.S. Banks to Cuba's Private Sector. *The New York Times Company*. 2024. URL: <https://tinyurl.com/w657j6yj> (дата звернення: 25.04.2025)
49. Capacity of potential Inter RAO projects in Cuba might drop to 600 MW - govt order. *Interfax Information Group*. 2024. URL: <https://tinyurl.com/8ufsp53n> (дата звернення: 25.04.2025)
50. Caricom and Cuba reach 51 years of fraternal relations. *Representaciones Diplomáticas De Cuba En El Exterior*. 2023. URL: <https://tinyurl.com/4zccmvur> (дата звернення: 25.04.2025)
51. Carla Gloria Colomé. From a population of 11 million to little more than 8.5 million: The real toll of Cuba's migratory crisis. *El Pais*. <https://shorturl.at/NfvDV> (дата звернення: 24.04.2025)
52. Castro and the Cold War. *American Experience*. URL: <https://tinyurl.com/3cz4an7b> (дата звернення: 24.04.2025)
53. China's Hu Jintao Heads for Cuba. *Havana Times*. 2008. URL: <https://surl.li/nyqkyk> (дата звернення: 24.04.2025)

54. China-Cuba: Bilateral Trade and Investment Prospects. *China Briefing*. 2022. URL: <https://tinyurl.com/3b936yrb> (дата звернення: 26.04.2025)
55. Crimea busca firmar acuerdos de cooperación con Cuba. *CiberCuba*. 2022. URL: <https://tinyurl.com/mn846mev> (дата звернення: 24.04.2025)
56. Crimea: rotundo sí para la anexión a Rusia. *Granma*. 2014. URL: <https://tinyurl.com/mr3ytnt6> (дата звернення: 27.04.2025)
57. Cuba and the European Union agree on actions in the areas of cooperation, trade and investment for sustainable development. *Ministry of Foreign Affairs Republic of Cuba*. 2024. URL: <https://tinyurl.com/yc7rvmrc> (дата звернення: 24.04.2025)
58. Cuba and Ukraine hold Inter-Chanceries Political Consultations. *Ministry of Foreign affairs Republic of Cuba*. 2021. URL: <https://cubaminrex.cu/en/node/4504> (дата звернення: 27.04.2025)
59. Cuba emerges as flashpoint amid US–China rivalry. *EastAsiaForum*. 2024. URL: <https://tinyurl.com/yc839f4m> (дата звернення: 27.04.2025)
60. Cuba imported fewer tons of chicken from the U.S. in February. *CiberCuba*. 2025. URL: <https://tinyurl.com/9k7nd7bv> (дата звернення: 29.04.2025)
61. Cuba violates human rights, we demand an end to repression! *Race and Equality All Rights Reserved*. 2024. URL: <https://tinyurl.com/yuesmhd9> (дата звернення: 29.04.2025)
62. Cuba. Economic indicators. *Coface*. 2023. URL: <https://tinyurl.com/3jhm99tu> (дата звернення: 24.04.2025)
63. Cuba. Events of 2021. *Human Rights Watch*. 2021. URL: <https://surl.lt/qowmhf> (дата звернення: 26.04.2025)
64. Cuba. Events of 2022. *Human Rights Watch*. 2022. URL: <https://surl.li/nxyyjb> (дата звернення: 26.04.2025)
65. Cuba. Events of 2024. *Human Rights Watch*. 2024. URL: <https://surl.li/xjjxbd> (дата звернення: 24.04.2025)

66. Cuba. Total International Tourist Arrivals: YTD 2025 March. *National Office of Statistics and Information (ONEI)*. URL: <https://tinyurl.com/5n6ths6d> (дата звернення: 29.03.2025)
67. Cuba/China Trading. *The Observatory of Economic Complexity (OEC)*. 2023. URL: <https://surl.li/hwmwih> (дата звернення: 28.03.2025)
68. Cuba: 2025 budget seeks to reinforce tax system. *Prensa Latina*. 2024. URL: <https://tinyurl.com/mw6v8nnn> (дата звернення: 29.03.2025)
69. Cuba: Distribution of gross domestic product (GDP) across economic sectors from 2012 to 2022. *Statista*. 2025. URL: <https://tinyurl.com/4ke75zdx> (дата звернення: 29.03.2025)
70. Cuban Independence Movement. *Britannica*. URL: <https://tinyurl.com/55jf32fv> (дата звернення: 29.03.2025)
71. Cuban missile crisis. *Britannica*. 2025. URL: <https://tinyurl.com/4r2jdsx6> (дата звернення: 29.03.2025)
72. Cuban Revolution. *Britannica*. 2025. URL: <https://tinyurl.com/4be8am4r> (дата звернення: 29.03.2025)
73. Cuba's Struggle for Independence. CENGAGE. URL: <https://tinyurl.com/2s37znyv> (дата звернення: 29.03.2025)
74. Delegation of the European Union to Cuba. The European Union and Cuba. *European External Action Service*. 2021. URL: <https://surl.li/cwjprg> (дата звернення: 29.03.2025)
75. Domínguez Javier. Che and Fidel: Revolutionaries to the end. *Communist Party of Ireland – News and Information*. 2020. URL: <https://tinyurl.com/4u4kwztx> (дата звернення: 30.03.2025)
76. Elías Amor. The debt to Russia that we did not know about. *Diario de Cuba*. 2022. URL: <https://surl.lu/pqnvhv> (дата звернення: 29.03.2025)
77. EU. *The Observatory of Economic Complexity (OEC)*. 2023. URL: <https://tinyurl.com/yfmy74jm> (дата звернення: 29.03.2025)
78. Fact Sheet: Cuba's medical diplomacy. *Cuba Salud*. 2020. P. 10. URL: <https://tinyurl.com/ve75vp5j> (дата звернення: 29.03.2025)

79. Fidel Castro's Victory Tour: New Evidence from Russian Archives. *National security archive*. 2024. URL: <https://tinyurl.com/s2d8vnan> (дата звернення: 29.03.2025)
80. Five things you should know a year on from Cuba's 11 July protests. *Amnesty International*. 2022. URL: <https://tinyurl.com/3nw9jrfz> (дата звернення: 29.03.2025)
81. Franklin W. Knight, Sandra H. Levinson. Cultural institutions. *Britannica*. 2025. URL: <https://tinyurl.com/3k852fvd> (дата звернення: 29.04.2025)
82. Frazer, Timothy C. José Martí. *EBSCO*. 2023. URL: <https://surl.li/lrpwqu> (дата звернення: 29.04.2025)
83. Fulgencio Batista. *Britannica*. URL: <https://tinyurl.com/ykyppa9n> (дата звернення: 29.03.2025)
84. Galant Michael, Main Alexander. Economic Sanctions: A Root Cause of Migration. *The Center for Economic and Policy Research*. 2025. URL: <https://surl.li/qkkhmf> (дата звернення: 29.03.2025)
85. Gilbert Mary. Hurricane Rafael knocks out Cuba's power grid and heads into the Gulf on a much different path. *CNN Weather*. 2024. URL: <https://tinyurl.com/4z64usb4> (дата звернення: 29.03.2025)
86. Gira del BNC por China, Vietnam y Laos. *Ballet Nacional de Cuba*. 2024. URL: <https://surl.li/iymmck> (дата звернення: 29.03.2025)
87. Gleijeses Piero. Cuba's intervention in Africa during the Cold War. *Oxford University Press*. 2016. URL: <https://tinyurl.com/2pjrjv7h> (дата звернення: 29.03.2025)
88. Gratius S. The European Union and Cuba: A Low Profile Strategic Partnership. *Columbia Law School*. 2023. URL: <https://tinyurl.com/35cjupck> (дата звернення: 29.03.2025)
89. Guillaume Long. State Department's Symbolic Step on Cuba Only Provokes Regional Frustration Over Sanctions. *The Center for Economic and Policy Research*. 2024. URL: <https://tinyurl.com/549hm7t3> (дата звернення: 30.03.2025)

90. How the Bay of Pigs invasion began – and failed – 60 years on. *BBC News*. 2021. URL: <https://surl.li/wqyvim> (дата звернення: 29.03.2025)
91. Huge power outage in Cuba leaves millions in darkness. *Al Jazeera Media Network*. 2025. URL: <https://tinyurl.com/yd7v7cea> (дата звернення: 30.03.2025)
92. Index of Economic Freedom: Cuba. 2024. URL: <https://tinyurl.com/5af2u57u>
93. Joel del Río. What the Grito de Yara means, 150 years later. *CiberCuba*. 2018. URL: <https://tinyurl.com/mv4hn32e> (дата звернення: 12.04.2025)
94. Julie M. Feinsilver. Cuban Medical Diplomacy: When the Left Has Got It Right. *The Council on Hemispheric Affairs (COHA)*. 2006. URL: <https://surl.li/xzgdff> (дата звернення: 12.04.2025)
95. LeoGrande William. Russian warships are in Cuba, try not to overreact. *Responsible Statecraft*. 2024. URL: <https://tinyurl.com/yc5zn59t> (дата звернення: 12.04.2025)
96. Lingering Protests in Cuba. *Geopolitical Futures*. 2022. URL: <https://surl.li/vvulrt> (дата звернення: 12.04.2025)
97. Loeb Abigail. The Impact of Protests that Shook Cuba. *Harvard International Review*. 2022. URL: <https://tinyurl.com/37e2hdc9> (дата звернення: 12.04.2025)
98. McIntire John. The Upside of Helping Cuba's Private Sector. *Cuba Study Group*. 2023. URL: <https://tinyurl.com/mrykjkry> (дата звернення: 12.04.2025)
99. Mervyn J. Bain. Moscow-Havana Relations. Continuities of the Past in an Asymmetric Triangle. *The International History Review*. 2024. Vol. 46. No. 2. 191–208. URL: <https://tinyurl.com/2jeeeyu7> (дата звернення: 15.04.2025)
100. Noguera Isabella. Cuba, in the biggest economic crisis since its independence: A spiral with no way out. *University of Navarra*. 2025. URL: <https://tinyurl.com/5bfawuzs> (дата звернення: 16.04.2025)
101. Population Cuba 1950-2024. *Worldometer*. URL: <https://tinyurl.com/msyt22kd> (дата звернення: 17.04.2025)

102. Population Cuba. 2024/2025. *Countrysimeters*. URL: <https://countrysimeters.info/en/Cuba>(дата звернення: 18.04.2025)
103. Population Cuba. *PopulationPyramid*. 2024. URL: <https://surl.li/obxrid> (дата звернення: 19.04.2025)
104. Previous Chairmanship & Documents. Uganda's NAM Chairmanship 2024-2027. *The Non-Aligned Movement*. URL: <https://tinyurl.com/57byh2pp> (дата звернення: 19.04.2025)
- 105.** Proenza-Coles C. Cuba's Ten Years' War. *EBSCO*. 2023. URL: <https://surl.cc/dwlvlw> (дата звернення: 22.04.2025)
106. Rinaldi Jake. Secrecy and Solidarity: PRC Internal Security Partnerships with Socialist States. *The Jamestown Foundation's mission*. 2024. URL: <https://tinyurl.com/42pzz3hn> (дата звернення: 22.04.2025)
107. Russia Offers Cuba 4 Billion in Projects. *Cuba Business Report Staff*. 2016. URL: <https://surl.li/jhagtn> (дата звернення: 22.04.2025)
108. Russia/Cuba Trading. *The Observatory of Economic Complexity (OEC)*. 2023. URL: <https://tinyurl.com/yzfd5d4h> (дата звернення: 22.04.2025)
109. Russian Company and Tradex Sign Railway Car Deal. *Cuba Business Report Staff*. 2016. URL: <https://tinyurl.com/mt28vrur> (дата звернення: 22.04.2025)
110. San Isidro Barracks, the Art of Protests in Cuba. *Bowdoin*. 2025. URL: <https://tinyurl.com/mtm2mjst> (дата звернення: 24.04.2025)
111. Statement by the Ministry of Foreign Affairs. *Ministry of Foreign affairs Republic of Cuba*. 2023. URL: <https://tinyurl.com/ys837448> (дата звернення: 12.04.2025)
112. Strengthen the international projection of cuban culture in all its manifestations and expressions. *The Ministry Of Culture, The Division Of International Relations*. 2020. URL: <https://ln.run/94fvi> (дата звернення: 25.04.2025)
113. Telegram from Fidel Castro to N. S. Khrushchev. *Wilson Centr Digital Archive*. 1962. URL: <https://tinyurl.com/39nawv9e> (дата звернення: 12.04.2025)

114. The Cuban government successfully refinances its debt with the Paris Club once again. *CiberCuba*. 2025. URL: <https://tinyurl.com/3ux8z3jc> (дата звернення: 05.05.2025)
115. The rise of Castro and the outbreak of revolution. *Britannica*. 2025. URL: <https://tinyurl.com/2u636cmm> (дата звернення: 05.05.2025)
116. The World Bank Group: Cuba. 2024. URL: <https://tinyurl.com/yjj3da62>
117. This day in cuban history.... – Machado’s Downfall”. *Center for a free Cuba*. URL: <https://ln.run/rMBSi> (дата звернення: 05.05.2025)
118. Trade and Economic Co-operation Agreement between CARICOM and the Government of the Republic of Cuba. *TTBizLink*. URL: <https://tinyurl.com/yeykmsm5> (дата звернення: 02.04.2025)
119. Trade and economic cooperation between Ukraine and the Republic of Cuba. *The Embassy of Ukraine in the Republic of Cuba*. 2021. URL: <https://cuba.mfa.gov.ua/en/partnership> (дата звернення: 09.04.2025)
120. Ukraine Trading. 2021-2023. *The Observatory of Economic Complexity (OEC)*. URL: <https://rb.gy/tgidnv> (дата звернення: 09.04.2025)
121. Valerie I. J. Flint. The first voyage of Christopher Columbus. *Britannica*. 2025. URL: <https://tinyurl.com/m7rwhh6t> (дата звернення: 09.04.2025)
122. Wu Jiao, Zhang Yunbi. China, Cuba sign cooperation agreements during Xi's visit. *ChinaDaily*. 2014. URL: <https://ln.run/rNY10> (дата звернення: 09.04.2025)
123. Yordanov R. Our Comrades in Havana. Cuba, the Soviet Union, and Eastern Europe, 1959–1991. *Stanford University Press*. URL: <https://tinyurl.com/msvahz2s> (дата звернення: 09.04.2025)
124. Yordanov R. Towards a Pax Cubana: revolution, socialism and development in Havana’s Cold War foreign policy. *Revista Brasileira de Política Internacional, Centro de Estudos Globais da Universidade de Brasília*. 2022. Vol. 65, No. 1, E004. URL: <https://tinyurl.com/s4e5ej9b> (дата звернення: 09.04.2025)
125. Cuba GDP. GDP by Type of Expenditure at current prices – US dollars. United Nations Statistics Division. 2025. URL: <https://rb.gy/4unqr4> (дата звернення: 09.04.2025)

126. Ballet Nacional de Cuba. *Factoria Cultural de Terrassa*. 2023. URL: <https://surl.li/xysstn> (дата звернення: 19.04.2025)
127. Condena Cuba en la ONU injerencia de occidente en Ucrania. *Cubadebate. Por la Verdad y las Ideas*. 2014. URL: <https://tinyurl.com/mundaspv> (дата звернення: 19.04.2025)
128. Cuba está a favor de la paz, la estabilidad y el desarrollo en Haití y defiende el legítimo derecho de su pueblo a encontrar una salida pacífica y sostenible a los enormes desafíos que enfrenta. *Ministerio de Relaciones Exteriores de Cuba*. 2024. URL: <https://tinyurl.com/5dznjfa7> (дата звернення: 19.04.2025)
129. Cuba rechaza las «injerencias externas» en la crisis de Haití. Sociedad Suiza de Radio y Televisión. 2024. URL: <https://tinyurl.com/4uaz4tdf> (дата звернення: 10.04.2025)
130. Declaración del ministro de Relaciones Exteriores de la República de Cuba... *Ministerio de Relaciones Exteriores de Cuba*. 2023. URL: <https://tinyurl.com/yssc3dae> (дата звернення: 09.04.2025)
131. Declaración del Minrex: Firme rechazo de Cuba a la nueva escalada agresiva de EE.UU. *Cubadebate. Por la Verdad y las Ideas*. 2019. URL: <https://tinyurl.com/y8dj8my9> (дата звернення: 07.04.2025)
132. Juan Palop. El papel de Cuba en los procesos de Paz de Colombia. *Sociedad Suiza de Radio y Televisión*. 2023. URL: <https://tinyurl.com/5n6m9bt2> (дата звернення: 05.04.2025)
133. Odalys Buscarón Ochoa. Ucrania en la mira geopolítica de Occidente. *Granma*. 2014. URL: <https://tinyurl.com/mtsw4abf> (дата звернення: 05.04.2025)
134. Olivia Marín Álvarez. Todo lo que necesitas saber de la Tarea Ordenamiento. *Periodismo de barrio*. 2021. URL: <https://tinyurl.com/47tumew9>
135. Osmel Ramírez Álvarez. ¿Qué queda de la Tarea Ordenamiento a cuatro años de su imposición? *Diario de Cuba*. 2025. URL: <https://surl.li/eqoapk> (дата звернення: 05.05.2025)

136. Rechaza Cuba posturas injerencistas contra Venezuela y Ucrania. *Cubadebate. Por la Verdad y las Ideas*. 2014. URL: <https://tinyurl.com/2zyk4wpk> (дата звернення: 09.04.2025)
137. Ricardo Alarcón De Quesada. Cuba: Education and Revolution. *Monthly Review Foundation*. 2011. URL: <https://tinyurl.com/5ezjfu4z> (дата звернення: 09.04.2025)
138. Salim Lamrani. El programa de alfabetización “Yo, sí puedo”: una propuesta cubana a la problemática del analfabetismo en el mundo. *Études caribéennes*. 2022. URL: <https://surl.li/ychnfo> (дата звернення: 12.04.2025)

Додатки

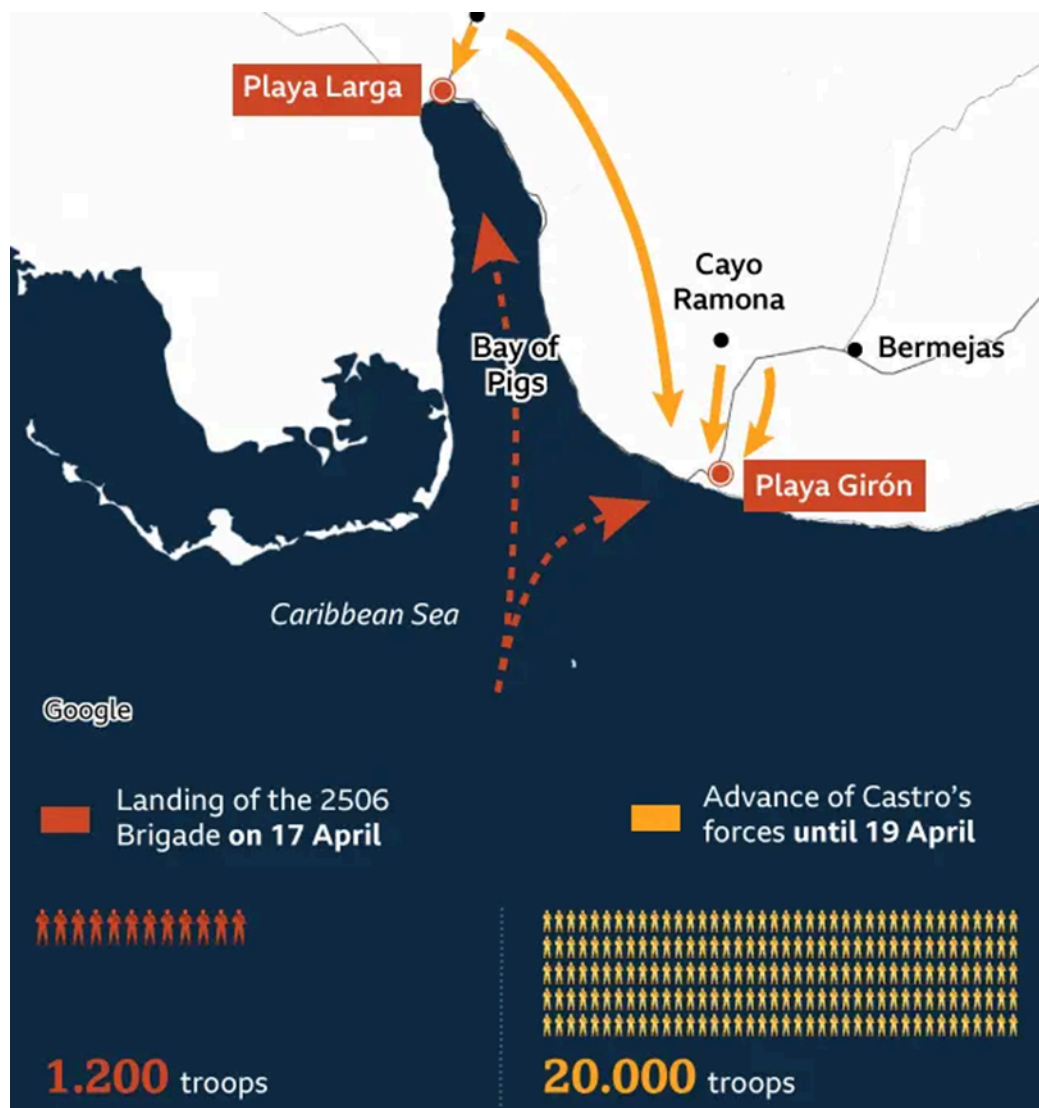

Рис. 1. Вторгнення в затоку Свиней, 1961 р. [90]

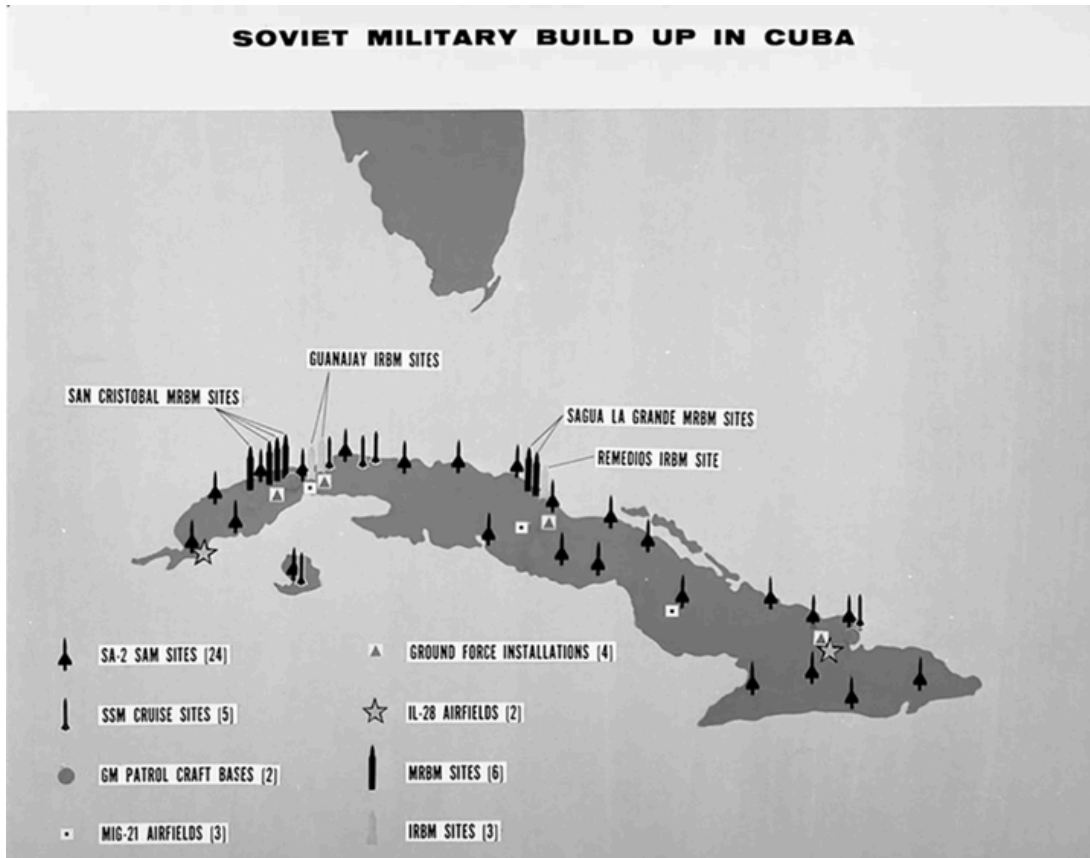

Рис.1. Карибська ракетна криза, нарощування радянських військ на Кубі, 1962 р. [71]

Додаток В

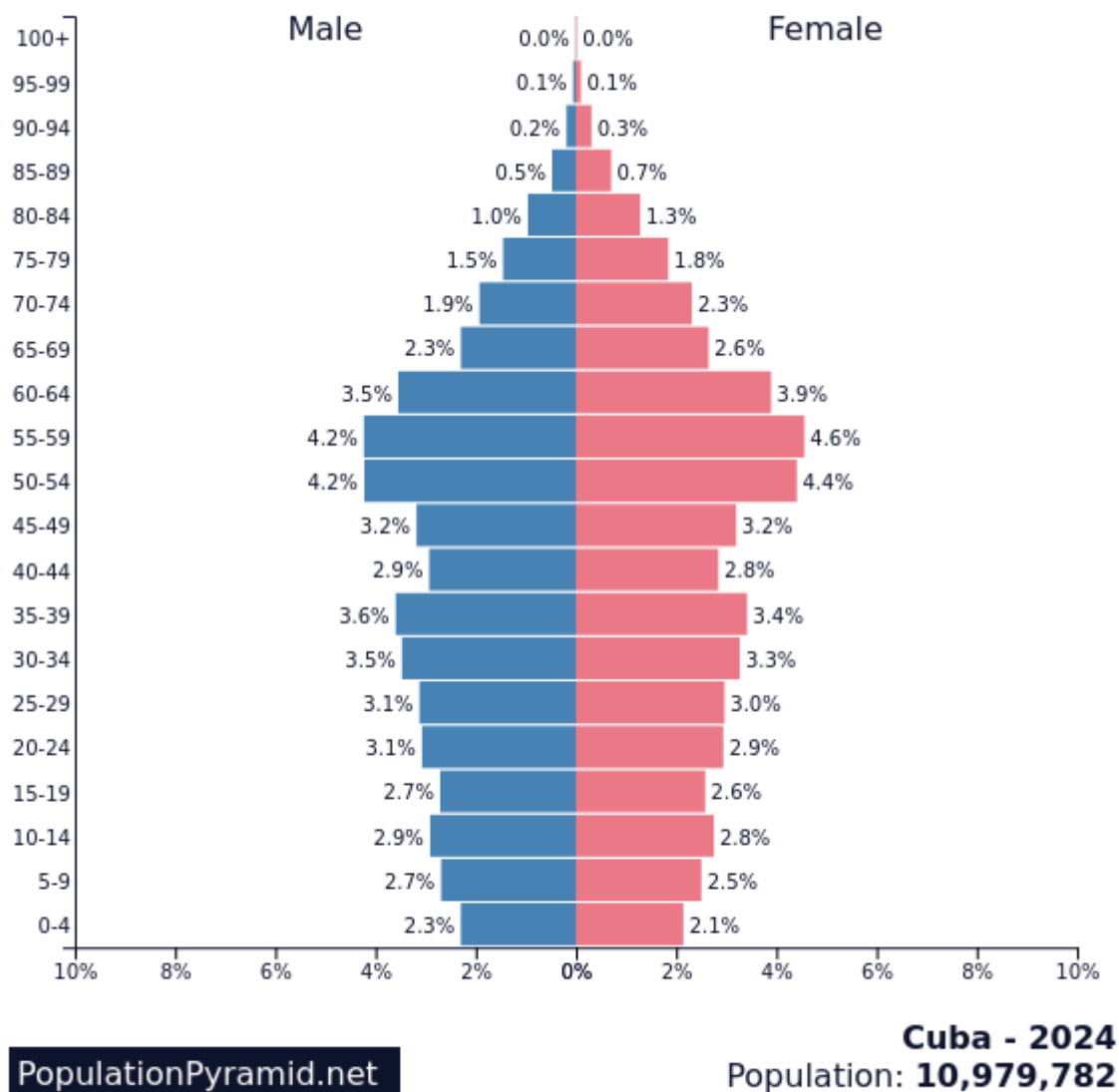

Рис.1. Чисельність населення Куби та статево-вікова структура [103]

October 18, 2024 | 8:00 pm

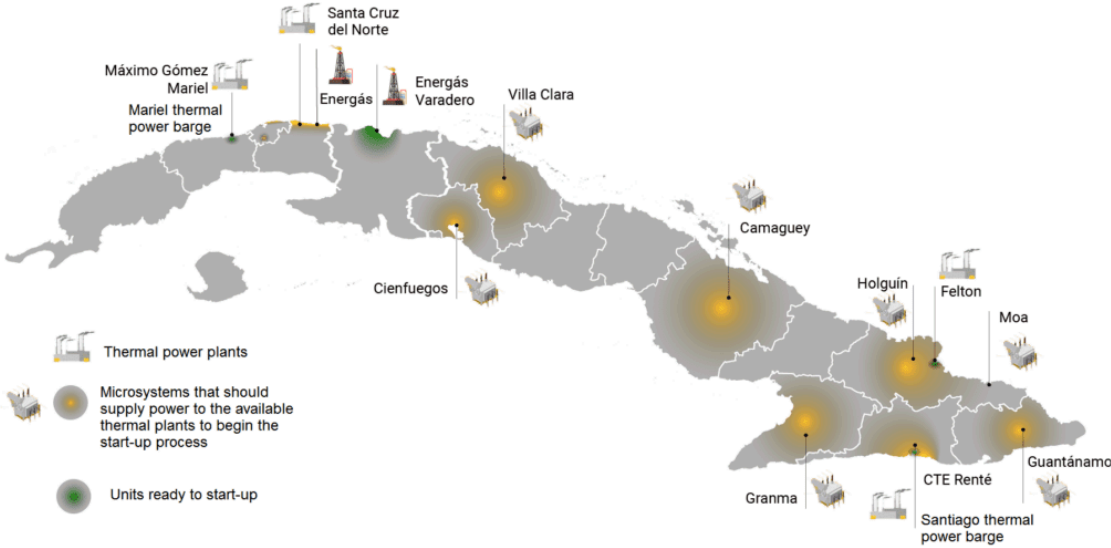

Рис.1. Енергетична ситуація на Кубі (станом на п'ятницю, 18 жовтня 2024 р.) [46]

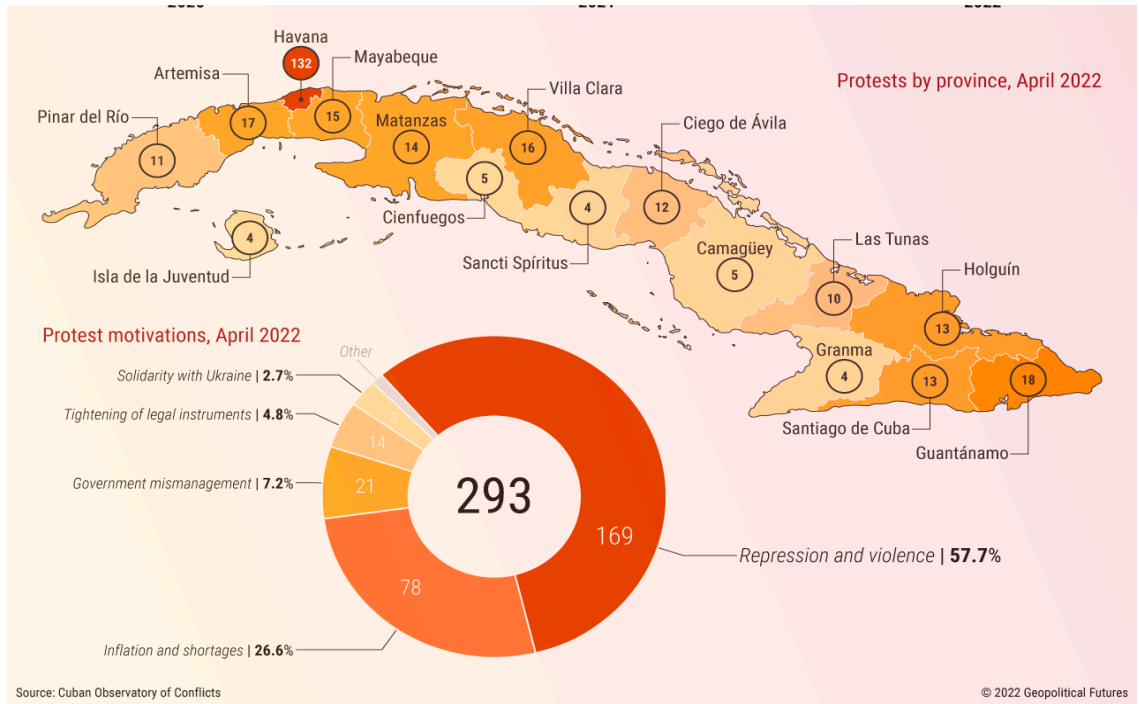

Рис.1. Мапа протестів на Кубі, 2022 р. [96]

Розташування кубинських SIGINT об'єктів, ймовірно пов'язаних з Китаєм

Рис.1. Розвідувальний слід Китаю на Кубі [35]

Додаток Ж

Voting Ended		12-Oct-22		16:13:07	
Item 5 - Draft resolution A/ES-11/L.5 Territorial integrity of Ukraine: defending the principles of the Charter of the United Nations					
+	AFGHANISTAN	+	CAMEROON	+	FINLAND
+	ALBANIA	+	CANADA	+	FRANCE
X	ALGERIA	X	CENTRAL AFR REP...	+	GABON
+	ANDORRA	+	CHAD	+	GAMBIA
+	ANGOLA	+	CHILE	+	GEORGIA
+	ANTIGUA-BARBUDA	X	CHINA	+	GERMANY
+	ARGENTINA	+	COLOMBIA	+	GHANA
X	ARMENIA	+	COMOROS	+	GREECE
+	AUSTRALIA	X	CONGO	+	GRENADA
+	AUSTRIA	+	COSTA RICA	+	GUATEMALA
+	AZERBAIJAN	+	COTE D'IVOIRE	X	GUINEA
+	BAHAMAS	+	CROATIA	+	GUINEA-BISSAU
+	BAHRAIN	X	CUBA	+	GUYANA
+	BANGLADESH	+	CYPRUS	+	HAITI
+	BARBADOS	+	CZECHIA	X	HONDURAS
-	BELARUS	-	DEM PR OF KOREA	+	HUNGARY
+	BELGIUM	-	DEM REP OF THE C...	+	ICELAND
+	BELIZE	+	DENMARK	X	INDIA
+	BENIN	+	DJIBOUTI	+	INDONESIA
+	BHUTAN	+	DOMINICA	+	IRAN (ISLAMIC REP...
X	BOLIVIA	+	DOMINICAN REP...	+	IRAQ
+	BOSNIA-HERZEGOVI...	+	ECUADOR	+	IRELAND
+	BOTSWANA	+	EGYPT	+	ISRAEL
+	BRAZIL	+	EL SALVADOR	+	ITALY
+	BRUNEI DARUSSAL...	+	EQUATORIAL GUINEA	+	JAMAICA
+	BULGARIA	X	ERITREA	+	JAPAN
+	BURKINA FASO	+	ESTONIA	+	JORDAN
X	BURUNDI	X	ESWATINI	X	KAZAKHSTAN
+	CABO VERDE	X	ETHIOPIA	+	KENYA
+	CAMBODIA	+	FIJI	+	KIRIBATI
+		+		+	KUWAIT
		X		X	KYRGYZSTAN
		+		+	LAO PDR
		+		+	LATVIA
		+		+	LEBANON
		X		X	LESOTHO
		+		+	LIBERIA
		+		+	LIBYA
		+		+	LIECHTENSTEIN
		+		+	LITHUANIA
		+		+	LUXEMBOURG
		+		+	MADAGASCAR
		+		+	MALAWI
		+		+	MALAYSIA
		+		+	MALDIVES
		X		X	MALI
		+		+	MALTA
		+		+	MARSHALL ISLANDS
		+		+	MAURITANIA
		+		+	MAURITIUS
		+		+	MEXICO
		+		+	MICRONESIA (FS)
		+		+	MONACO
		X		X	MONGOLIA
		+		+	MONTENEGRO
		+		+	MOROCCO
		X		X	MOZAMBIQUE
		+		+	MYANMAR
		X		X	NAMIBIA
		+		+	NAURU
		+		+	NEPAL
		+		+	NETHERLANDS
		+		+	NEW ZEALAND
		-		-	NICARAGUA
		+		+	NIGER
		+		+	NIGERIA
		+		+	NORTH MACEDONIA
		+		+	NORWAY
		+		+	OMAN
		X		X	PAKISTAN
		+		+	PALAU
		+		+	PANAMA
		+		+	PAPUA NEW GUINEA
		+		+	PARAGUAY
		+		+	PERU
		+		+	PHILIPPINES
		+		+	POLAND
		+		+	PORTUGAL
		+		+	QATAR
		+		+	REP OF KOREA
		+		+	REP OF MOLDOVA
		+		+	ROMANIA
		-		-	RUSSIAN FED...
		+		+	RWANDA
		+		+	SAINT KITTS-NEVIS
		+		+	SAINT LUCIA
		+		+	SAINT VINCENT-GR...
		+		+	SAMOA
		+		+	SAN MARINO
		+		+	SAO TOME-PRINCIPE
		+		+	SAUDI ARABIA
		+		+	SENEGAL
		+		+	SERBIA
		+		+	SEYCHELLES
		+		+	SIERRA LEONE
		+		+	SINGAPORE
		+		+	SLOVAKIA
		+		+	SLOVENIA
		+		+	SOLOMON ISLANDS
		+		+	SOMALIA
		X		X	SOUTH AFRICA
		+		+	SOUTH SUDAN
		+		+	SPAIN
		X		X	SRI LANKA
		+		+	SUDAN
		+		+	SURINAME
		+		+	SWEDEN
		+		+	SWITZERLAND
		-		-	SYRIAN ARAB REP...
		+		+	TAJIKISTAN
		X		X	THAILAND
		+		+	TIMOR-LESTE
		X		X	TOGO
		+		+	TONGA
		+		+	TRINIDAD-TOBAGO
		+		+	TUNISIA
		+		+	TURKMENISTAN
		+		+	TUVALU
		+		+	TÜRKIYE
		+		+	UKRAINE
		+		+	UNITED ARAB EMIR...
		+		+	UNITED KINGDOM
		X		X	UNITED REP TANZA...
		+		+	UNITED STATES
		+		+	URUGUAY
		+		+	UZBEKISTAN
		+		+	VANUATU
		+		+	VENEZUELA
		X		X	VIET NAM
		+		+	YEMEN
		+		+	ZAMBIA
		X		X	ZIMBABWE

Рис. 1. Табло із позиціями країн щодо резолюції з засудженням Росії через дії в Україні і спроби анексії територій [24]

Додаток 3

Рис.1. Голосування в Генасамблеї ООН щодо України [16]

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин
та туристичного бізнесу»
Кафедра світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

ВІДГУК НАУКОВОГО КЕРІВНИКА

на кваліфікаційну роботу студента Скульського Дмитра Володимировича
спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії»

на тему: «Зовнішньополітичні пріоритети Республіки Куба в сучасному світі»

«03» червня 2025
м. Харків

Студент Скульський Дмитро Володимирович підготував кваліфікаційну бакалаврську роботу на тему «Зовнішньополітичні пріоритети Республіки Куба в сучасному світі». Обрана тема є актуальною, оскільки відображає складні геополітичні реалії сучасного світу, зокрема вплив санкцій США, економічну співпрацю з країнами Латинської Америки, Африки та Азії, а також прагнення Куби до зміцнення свого суверенітету в умовах глобальних викликів. Дослідження сприяє глибшому розумінню зовнішньої політики Куби як важливого гравця в регіональних і міжнародних процесах.

У роботі автором розглянуто сучасний стан досліджень зовнішньої політики Куби в міжнародній політичній літературі, досліджено понятійно-категоріальний апарат дослідження, описано історичні передумови формування Куби як геополітичного суб'єкта на міжнародній арені, а також проаналізовано соціально-економічний та політичний профіль Республіки Куба.

Особливу цінність становить характеристика сучасних геополітичних викликів, з якими стикається Куба, та аналіз її міжнародних відносин із

глобальними гравцями, зокрема США, Китаєм та Росією. Крім того, значну увагу приділено підсумковій частині, де визначено перспективи співробітництва України та Куби, зокрема у сферах торгівлі, освіти та культурного обміну, з урахуванням поточних геополітичних реалій станом на червень 2025 року.

Зроблені висновки мають достатню обґрунтованість і достовірність, й одержані Скульським Д.В. особисто на базі вивчення та систематизації значного обсягу спеціальної наукової літератури, документів, а також власних досліджень. Робота супроводжується актуальним статистичним та графічним матеріалом. Крім того, в роботі наявна аналітична складова, що підвищує практичне значення виконаного дослідження.

Матеріал всіх розділів викладено у логічній послідовності. Робота виконувалася відповідно до плану та встановленого графіку. Зміст та оформлення роботи відповідає висунутим вимогам.

В процесі роботи над дипломною роботою Дмитром Володимировичем графік не порушувався. Він виявив себе відповідальною особистістю, що творчо мислить, швидко та вчасно реагує на всі зауваження керівника.

Вважаю, що дипломна робота може бути допущена до захисту в Державній екзаменаційній комісії, оскільки вона відповідає всім вимогам, що пред'являються до таких робіт.

Науковий керівник:

кандидат економічних наук,
доцент, доцент кафедри світової
політики, дипломатії
та туристичного бізнесу
Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна

Михайло СІДОРОВ

Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна,
м. Харків, м. Свободи, 6
«02» червня 2025 року

Екзаменаційній комісії
із захисту дипломних робіт
спеціальності 291 «Міжнародні
відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії»

ЗОВНІШНЯ РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну бакалаврську роботу
студента Скульського Дмитра Володимировича
спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії»
на тему: «Зовнішньополітичні пріоритети Республіки Куба в сучасному світі»

Кваліфікаційна робота Скульського Дмитра Володимировича присвячена дослідженню зовнішньополітичних пріоритетів Республіки Куба в умовах сучасної міжнародної системи. Робота вирізняється високим рівнем актуальності, оскільки геополітичні трансформації, глобальне посилення санкційної політики, зміни у співвідношенні сил на Латиноамериканському континенті та вплив нових центрів сили зумовили необхідність переосмислення стратегічних орієнтирів Куби на міжнародній арені.

Автор детально вивчив сучасний стан досліджень зовнішньої політики Куби в міжнародній політичній літературі, дослідив понятійно-категоріальний апарат дослідження, описав історичні передумови формування Куби як геополітичного суб'єкта на міжнародній арені, детально розглянув соціально-економічний та політичний профіль Республіки Куба.

У другому розділі зосереджено увагу на характеристиці сучасних геополітичних проблем Куби, аналізі міжнародних відносин Куби з глобальними геополітичними гравцями. Окрему цінність становить визначення перспектив співробітництва України та Куби.

Робота має чітку структуру, логічну послідовність викладу, базується на сучасних аналітичних джерелах, зокрема статистичних даних і наукових

публікаціях.

Окремо варто відзначити науково обґрунтоване використання понять «національні інтереси», «регіональна інтеграція», «авторитаризм», що свідчить про глибоке розуміння теоретичних основ міжнародних відносин. Таблиці та ілюстрації вдало доповнюють аналітичний зміст, а стиль викладу відповідає академічним стандартам.

Мета дипломної роботи досягнута. Автор послідовно реалізував поставлені дослідницькі завдання: від узагальнення теоретичних положень до комплексного аналізу зовнішньополітичні пріоритетів Республіки Куба на сучасному етапі, що підтверджує логічну завершеність і обґрунтованість дослідження.

Недоліки роботи не є суттєвими й мають переважно технічний характер: подекуди трапляються надмірно складні речення та незначні стилістичні неточності, які можна виправити для підвищення зрозумілості тексту.

Проте ці побажання та зауваження не ставлять під сумнів загальну позитивну оцінку виконаної кваліфікаційної бакалаврської роботи, за умови успішного захисту. Кваліфікаційна робота за оформленням і змістом відповідає вимогам, що пред'являються до кваліфікаційних бакалаврських робіт, і може бути допущена до захисту в ЕК. За умови успішного захисту, робота заслуговує на оцінку добре, зокрема – 80 балів.

Рецензент:

канд. екон. наук, доцент

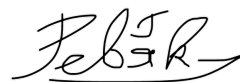
кафедри міжнародних економічних відносин

та логістики

Харківського національного університету

імені В.Н. Каразіна

РЕВЯКІН

Георгій